

HIEKANJYVÄT

Kehitysmaat kriisitaloudessa

Suomen Attacin
jäsenlehden
erikoisnumero

%
attac

Kaikkien kriisi

ALAMME VASTA pikku hiljaa hahmottaa vuonna 2008 alkaneen finanssikriisin seurauksia. Tässä vaiheessa on kuitenkin jo selvää, että kriisi levisi nopeasti pörssistä todelliseen maailmaan, ja sen vaikutus on ollut voimakas ja maailmanlaajuinen. Erityisen paljon tuhoa kriisi on saanut aikaan kaikkein köyhimmissä maissa.

KANSAINVÄLISISSÄ KAUPPANEUVOTTELUISSA 1980-luvulta alkaen teollisuusmaat ovat taivutelleet kehitysmaita vapauttamaan markkinansa ja keskittymään ulkomaanvientiin. Maailmanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto ovat vaatineet kaupan vapauttamista lainojensa ehtona.

TAANTUMA ISKI VOIMALLA nimenomaan vientituloista riippuvai-siin maihin, ja monilla kaikkein köyhimmillä mailla ei harjoitetun kauppapolitiikan vuoksi ole juurikaan markkinoiden heilahteluja tasapainottavia sisämarkkinoita.

TILANNETTA PAHENTAA SE, että kehitysmaille myönnettävät lainat ovat kallistuneet ja korot nousseet, mikä vaikeuttaa monille köyhille maille elintärkeän lainan saantia ja sen takaisinmaksua.

Keinottelijat hakevat nyt kuumeisesti uusia sijoituskohteita, kun vanhat menettivät kriisissä uskottavuutensa eivätkä enää kelpaa rahan synnyttämiseen.

YKSI JÄRKYTTÄVIMMISTÄ KRIISIN seurauksista on ollut yhä mieli-kuvituksellisempien alueiden valtaaminen pörssikeinottelun piiriin. Keinottelijat hakevat nyt kuumeisesti uusia sijoituskohteita, kun vanhat menettivät kriisissä uskottavuutensa eivätkä enää kelpaa rahan synnyttämiseen.

VIIME AIKOINA onkin alettu keinotella muun muassa ruoan ja sähkönn hinnalla. Ruoan hinnalla spekulointi koskettaa pahimmin ni-menomaan köyhimmistä köyhimpiä.

ELINKEINOELÄMÄ ON messunnut vapaan ja säätelemättömän talouden siunauksellisuudesta jo vuosikymmeniä, ja monet poliitikot ovat veisanneet hallelujaata kuorossa. Talouskriisi on kuitenkin kouraissut maailmaa sellaisella voimalla, että vihkiytyneimmänkin ilosanoman tuojan on ollut pakko kiinnittää huomiota säätelemätömän markkinatalouden epäkohtiin.

POLIITIKOT OVAT LAATINEET pitkiä uudistusluetteloita, mutta mahtipontinen puhe talousjärjestelmän remontista ei kuitenkaan ole johtanut lähimainkaan riittäviin toimiin.

MUUTOSTEN ON PUUTUTTAVA maailmantalouden rakenteisiin. Keinottelua on verotettava niin, että se tulee kannattamattomaksi, ja köyhien maiden on annettava itse päättää talouspolitiikastaan. Lisäksi jo aiheutettuja vahinkoja on pyrittävä lieventämään kaikin keinoin: esimerkiksi kehitysmaiden epäoikeutetut velat on mitätöitävä.

TALOUDEN GLOBALISAATIOTA on ajettu raivokkaasti vuosikausia. Nyt meillä on globaali talous, ja on ymmärrettävä, että kriisien vaikutuksetkin ovat maailmanlaajuisia, eikä niiltä näin ollen säästy kukaan. •

Maria Sell

Sisällys

- 02 • Pääkirjoitus: Kaikkien kriisi
- 03 • Kriisi kutsuu uudelleenajatteluun
 - Pääoma pakenee pohjoiseen
 - Suomi tukee fossiilienergiaa etelässä
- 04 • Rahalähetyksiä ja pimeitä töitä
- 05 • Talouskriisi pahentaa terveyskriisiä
 - Jotain mätää
- 06 • Vaihtoehto globalisaatiolle – valtion paluu
 - Hyvästit sovulle maailmankaupan säännöistä?
- 07 • Valtiot oikeudessa
- 08 • Rahat tai henki – ruokabisnes menee pörssiin
- 09 • Nälkähän tässä tulee
- 10 • Mustekaloista lentäviin hanhiin
- 11 • ”Yhteiskunnalliset liikkeet ovat kuolleet”
 - Vaihtoehtona kollektiivit
- 13 • Velkasovittelu – Islanti opettaa?
- 15 • ”Voisitteko jäädyttää kuninkaamme varat?”

Vastaava päätoimittaja Henri Purje Päätoimittaja, Hiekanjyvät Maria Sell Ulkoasu Anna Kalso ja Tirza Ben Porat Toimituskunta Anna Berghäll, Otto Bruun, Teppo Eskelinen, Mikael Kanerva, Anita Kelles-Viitanen, Mervi Leppäkorpi, Eva Nilsson, Hannele Richert, Mikko Sauli, Lotta Staffans

Hiekanjyvät on Attacin jäsenlehti. Tämä erikoisnumero on osa Attacin Globaalitalouden rakenteet tutuiksi maailmankansalaisille -hanketta, johon on saatu tukea ulkoministeriön kehitysyhteistyövaroista. Hiekanjyvät@gmail.com.

Kriisi kutsuu uudelleenajatteluun

FINANSSIKRIISISTÄ PUHUVAT nyt kaikki. Mutta mikä on kriisi?

Toisaalta se on sosiaalisia ongelmia tuottava tilanne, johon yritetään puuttua tilanteen normalisoimiseksi. Aito kriisi on kuitenkin myös valanpitäjien kriisi. Se pakottaa pohtimaan, mitä olisi tehtävä, kun keinot joita on totuttu pitämään normaaleina, eivät toimi.

Kansalaisliikkeille kriisi tarjoa mahdollisuuden tuoda esiin ideoita, jotka ovat kasvaneet marginaaleissa jo pidemmän aikaa.

REAKTIOT VALLITSEVAAN kriisiin voidaan jakaa kolmeen kategoriaan.

Finanssieliitti pyrkii selittämään kriisin tilapäiseksi katkokseksi hyvin toimivassa järjestelmässä ja pitää ensisijaisena huolena ”koneen” saamista mahdollisimman nopeasti takaisin toimintakuntoon.

Edistyksellisimmät ja asiaa ymmärtävät päättäjät ovat, jokseenkin haluttomasti, myöntäneet, että joitakin rakenteellisia muutoksia on tehtävä.

Kansalaisliikkeet ovat vaatineet järjestelmän perusteiden muuttamista.

Tämänkertaista finanssikriisiä voidaan pitää sikäli aitona kriisinä, että järjestelmän käynnistämispyrkimykset ilman rakenteellisia muutoksia näyttäytyvät naiiveina – tai pikemmin häikäilemättömänä omaneduntavoitteluna.

VARSINAINEN KYSYMYK kuuluu: minkä suuruiset uudistukset ovat riittäviä, kun tähtäimessä on paitsi taloudellinen vakaus, myös ympäristön kestävyys ja yleinen yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus?

Perusongelma finanssikriisin taustalla ei ole Yhdysvaltain asuntomarkkinoiden luonne tai yksittäisten pankkiirien ahneus vaan vapaasti liikuvan pääoman holtiton määrä.

Pääoma ei tarkoita mitä tahansa rahaa: se on vain sellaista, jolla on tuottovaatimus. Huomattava määrä erittäin nopeasti ja esteettömästi liikkuvaa rahaa, monikymmenkertaisesti reaali-talouden koon verran, etsii jatkuvasti voittoa tuottavia kohteita.

Tilanne tuottaa hyvin herkästi sekä yksityisten tahojen ylivelkaantumista että spekulatiivisia kuplia.

Tällaisten ongelmien ehkäisemiseksi rahamarkkinoiden perustaa on välttämätöntä uudistaa. Tämä tarkoittaa pääoman liikkeiden rajoittamista ja avoimuuden lisäämistä.

KUN AASIAAN iski finanssikriisi 1990-luvun lopussa, pääoman liikkeitä kontrolloineet maat selvisivät parhaiten. Nykykriisin aikana heiluri on pikku hiljaa kääntynyt niin, että rahan vapaan liikkeen kiivaana puolestapuhujana tunnettu Kansainvälinen valuuttarahastokin on pikku hiljaa joutunut myöntämään pääomakontrollien voivan olla perusteltuja.

Toisaalta finanssitaloudellisia toimintoja olisi syytä verottaa. Valuuttakauppaan sovellettavasta Tobinin verosta on puhuttu pitkään, ja viime aikoina keskustelu on laajentunut yleiseen rahoitusmarkkinaveroon.

Verojen kannattajien näkemykset eroavat siinä, onko pyrkimyksenä vain kerätä rahaa, vai pyritäänkö verotettavan toiminnan rajoittamiseen. Rakenteelliset muutokset edellyttävät tällaisen haittaveroluonteiden korostumista.

Avoimuuden lisäämisellä viitataan ennen kaikkea siihen, että yritykset ja yksityishenkilöt eivät enää jatkossa pystyisi kätkemään omaisuuksiaan tai kirjanpitoaan veroparatiiseihin. Erityisesti pankit ovat pyrkineet salaamaan tietoja toiminnastaan perustamalla tytäryhtiöitä korkean pankkisalaisuuden maihin.

Tällaisten pääomaliikkeiden näennäinen val-

NÄKÖ-KULMA

vonta on kriisin myötä lisääntynyt huomattavasti, todellinen valvonta ei juurikaan. Todellinen valvonta edellyttäisi viranomaisten automaattista tiedonsaantimahdollisuutta veroparatiiseihin sijoitetusta omaisuudesta ja niissä tapahtuvasta liiketoiminnasta.

ENNEN KAIKKEA kyse on kuitenkin siitä, missä määrin taloudellisen toiminnan hyödyt muuttuvat pääomatuloiksi.

Työmarkkinoiden eriytyminen globalisaation myötä on vaikuttanut työnjakoon, mutta vielä olennaisempaa on, että se on tehnyt työstä ylipäänsä omistamiseen nähden heikosti kannattavaa.

Tavallaan kaikki kamppailut taloudellisten hyötyjen ulosmittaamiseksi muusta kuin omistuksesta ovat tulevien kriisien ennaltaehkäisyä – oli kyse sitten globaalimmasta ay-toiminnasta tai ”palkitsemattoman työn” palkitsemisesta, mitä esimerkiksi prekariaattikeskustelussa on vaadittu.

Ennen kaikkea kriisi ei ole kutsu asioiden ”hoitamiseen” tai ”hallintaan”. Se on kutsu ajattelemaan toisin. ●

Teppo Eskelinen

Kirjoittaja on filosofi ja Attacin entinen puheenjohtaja

Pääoma pakenee pohjoiseen

Henri Purje

AFRIKASTA ON POISTUNUT laittomasti ainakin 850 miljardia Yhdysvaltain dollaria vuoden 1970 jälkeen. Kokonaissumma voi olla jopa 1 800 miljardia dollaria.

Samalla ajanjaksolla Afrikan maat vastaanottivat noin 400 miljardia dollaria kehitysapua. Laittomasti paenneen pääoman määrä on siis saattanut olla yli neljä kertaa kehitysapua suurempi.

Kehitysmaiden pääomapako-ongelman kokonaiskuvassa Afrikan osuus on silti pieni.

Kaiken kaikkiaan laittomien rahavirtojen määräksi arvioidaan 850–1 000 miljardia dollaria vuodessa. Se on lähes kymmenen kertaa virallista kehitysapua suurempi summa.

Myös pääomapaosta aiheutuvat verotulojen menetykset ylittävät kehitysapupaketit.

Suuri osa laittomista rahavirroista kulkee veroparatiisien kautta. Todennäköisesti yli puolet rahoista päättyy kuitenkin eurooppalaisille ja pohjoisamerikkalaisille pankkitileille.

Tiedot käyvät ilmi Global Financial Integrity (GFI) -tutkimuslaitoksen selvityksistä.

KORRUPTIO ja järjestäytynyt rikollisuus saavat paljon palstatilaa, mutta todellisuudessa kaksi kolmannesta laittomasta pääomapaosta aiheutuu monikansallisten yritysten sisäisessä kaupassaan soveltamien siirtohintojen vääristelystä.

Siirtohinnoittelulla tarkoitetaan suuryritysten eri yksiköiden välisessä kaupassa veloitettavia hintoja. Lain mukaan niiden tulisi vastata toisistaan riippumattomien toimijoiden välisessä kaupassa vapailla markkinoilla lasket-

tavia hintoja.

Asettamalla siirtohinnat keinotekoisen korkealle tai matalalle yritykset pystyvät kiertämään veroja.

”Siirtohinnoittelun avulla siirretään enemmän laitonta rahaa valtiosta toiseen kuin millään muulla tavalla”, GFI:n johtaja **Raymond Baker** toteaa laitoksen tiedotteessa.

”Verotulojen menetysten hillitsemiseksi sekä kehittyvien että kehittyneiden maiden on uudistettava globaalia finanssijärjestelmää, joka mahdollistaa nämä laittomat pääomavirrat.”

Tehokkaimmat tavat puuttua ongelmaan olisi velvoittaa monikansalliset yritykset raportoidaan tulonsa ja menonsa jokaisen maan osalta sekä sopia monenkeskisestä automaattisesta verotietojenvaihdosta. ●

Kaksi kolmasosaa laittomasta pääomapaosta johtuu monikansallisten yritysten veronkierrosta.

Suomi tukee fossiilienergiaa etelässä

MAAILMANPANKIN johtokunta hyväksyi huhtikuun alussa 3,75 miljardin Yhdysvaltain dollarin lainan eteläafrikkalaiselle jättihiilivoimalahankkeelle.

Valmistuttuaan valtionyhtiö Eskomin fossiilimylly pumpppaa ilmakehään arviolta 25 miljoonaa tonnia hiilidioksidia vuodessa, mikä on enemmän kuin esimerkiksi Viron tai Kroatian vuotuiset kokonaispäästöt.

Voimalahanketta on vastustanut laaja paikallisväestöstä, kirkkoista, ammattiyhdistysliikkeestä sekä eteläafrikkalaisista ja kansainvälisistä kansalaisjärjestöistä koostuva liike.

Hollanti, Iso-Britannia, Italia ja Yhdysvallat pidättyivät äänestyksestä ympäristönäkökulmien ja hankkeen hallinnoinnissa esiintyneiden puutteiden vuoksi. Myös Norja vastusti lainaa, mutta jäi kantansa kanssa yksin Pohjoismaiden ja Baltian maiden maaryhmässä.

Suomi tuki lainan myöntämistä.

Eskom on maailman toiseksi eniten saastutava energiayhtiö. Sen hiilidioksidipäästöjen enustetaan kolminkertaistuvan kahdeksan vuoden sisällä.

Vuonna 2008 Maailmanpankki tuki fossiilienergiaa viisi kertaa enemmän kuin uusiutuvia. Arvostelijat pitävät tilannetta ongelmallisena, sillä pankille ollaan antamassa keskeistä roolia ilmastorahoituksessa.

Maailmanpankin äänivaltasuhteita uudistettiin huhtikuussa. Teollisuusmaat käyttävät edelleen yli 60 prosenttia määräysvallasta. ●

Rahalähetyksiä ja pimeitä töitä

Mervi Leppäkorpi

Monet Suomessa asuvat siirtolaiset lähettävät rahaa kotiseudulleen, mutta rahaa virtaa myös Suomeen.

Mervi Leppäkorpi

Intialaissyntyinen Chand Bibi viihtyy Suomessa. Hän lähettää joka kuukausi 150 euroa perheelleen Intiaan.

SIPOOLAINEN NUORI kirjanpitäjä istuu perheensä kanssa ruuhkaisessa kahvilassa paossa mereltä puhaltavaa tuulta. Julius-poika on vasta vuoden ikäinen, joten äiti viettää aikaa kotona lapsensa kanssa.

Chand Bibin kertomus elämästään Gesterbyssä kuulostaa samalta, kuin ympäryskunnissa asuvien ystävieni tarinat arjestaan.

Gesterbyhyn on tultu pitkä matka. Chand syntyi Intiassa, Delhin slummissa, missä vietti lapsuutensa. Sisaruksia on seitsemän, joista neljä on edelleen koulussa. Chand itse karkasi 11-vuotiaana ja päätyi lopulta Rajasthaniin katulasten hyväntekeväisyysjärjestön huomaan ja sitä myötä kouluun.

Vuosia myöhemmin, edelleen Rajahstanissa, Chand tutustui suomalaiseen Mikaeliin, rakastui ja muutti Suomeen Sipooseen.

CHAND KUVAILEE elämänsä Suomessa kauniilla sanakäänteillä. Talvi, luonto, ihmiset ja hyvin toimivat palvelut saavat kiitosta.

Silti nuori nainen kantaa huolta – perheestään Intiassa. Isä halvaantui joitain vuosia sitten, äiti on kotona ja vain yksi veljistä on vakituisesa työsuhteessa riittävällä palkalla. Neljän nuoremman sisaren koulumaksut ja monet yllättävät menot jäävät Chandin maksettavaksi.

Vuonna 2008 siirtolaiset lähettivät lähtömaihinsa noin 233 miljardia euroa. Syksyllä Maailmanpankki arvioi vuoden 2009 rahalähetysten jäävän jopa 10 prosenttia pienemmäksi. Monet siirtolaiset globaalissa Pohjoisessa ovat ongelmassa tulojen laskettua talouskriisin aikana.

Chand ei ole kärsinyt talouskriisistä, kuten monet epäsäännöllisissä työsuhteissa työskentelevät siirtolaiset. Hänen onnensa on työpaikka yrittäjänä toimivan aviomiehen firmassa. Hoitovapaa kuitenkin syö Chandin tuloja.

”Lähetän joka kuukausi Intiaan noin 150 euroa. Nyt kun saan vähemmän rahaa, omat varani alkavat olla vähissä.”

GLOBAALISSA ETELÄSSÄ kärsitään vielä vuonna 2007 alkaneesta ruokakriisistä.

”Ruuan hinta nousi. Eikä sitten enää laskenutkaan. Kuitenkin työssä käyvien veljeni tulot pysyivät entisellä tasollaan”, kuvailee Chand.

Uusin talouskriisi sinänsä ei ole näkynyt perheen elämässä. ”Slummissa on ollut aina kurjaa. Ja kriisejä on ollut aina.”

Chandin sisaruksista Intiassa yksi on päässyt säännölliseen palkkatyöhön, josta saatu raha riittää elämiseen. Toinen veli tekee satunnaistöitä ja vanhin sisko on perustanut oman perheen.

”Siskollani on lapsia. Lisäksi nuorin, 12-vuotias sisareni asuu hänen luonaan.”

Chand lähettää jatkuvasti rahaa kotiin, äidilleen ja naimisissa olevalle siskolleen. Lisäksi kaikki liikenevä säästetään unelmaa silmällä pitäen.

”Haluan ostaa perheelleni talon. Talon tulee sijaita slummin ulkopuolella. Juokseva vesi. Vesa. Viemäriointi”, Chand haaveilee ruuhkaisessa helsinkiläisessä kahvilassa.

Arviot Suomesta ulkomaille suuntautuvien rahalähetysten koosta vaihtelevat joistain miljoonista satoihin miljooniin dollareihin. Sen sijaan

Monet siirtolaiset globaalissa Pohjoisessa ovat ongelmassa tulojen laskettua talouskriisin aikana.

ei ole tietoa siitä, kuinka moni Suomessa on riippuvainen ulkomailta saamastaan tuesta.

ASWAD TULI Suomeen hakemaan turvapaikkaa jouduttuaan poliittisen toimintansa takia vaikeuksiin kotimaassaan. Kyläsaaren transitvastaanottokeskuksessa asuessaan Aswad tutustui ihmisiin ja ehti kotiutua hyvin Helsinkiin. Raha ei ollut varsinaisesti ongelma, vaikka keväällä leikattu toimeentulotuki ei laveaan elämään riittänytkään.

”Töitä on hirveän hankala löytää”, huokaa Aswad, joka ehti jo innostua työluvastaan.

Kyläsaarella asuessa olisi päässyt pimeästi luomaan lunta kaupungin katoilta, mutta turvallisuudesta ei ollut tietoa. Oma henki painoi vaakakupissa enemmän kuin 10 euroa tunnilta. Nyt, kun työtä saisi tehdä virallisesti, edes huonopalkkaisia hommia ei tahdo olla.

”Ainoa toivoni ovat ystävät. Suhteilla saatan päästä siivoamaan.”

MAAHANMUUTTAJIEN kotoutuminen on päivän politiikassa muotitermi, mutta byrokratia ei jousta ihmisten omaan aktiivisuuteen ja kotiutumiseen.

Kun Kemissä vapautui paikka vastaanottokeskuksesta, Aswad päätti taloudellisesta rangaituksesta huolimatta jäädä Helsinkiin.

”Nyt saan noin 250 euroa kuukaudessa. Kun maksan siitä vuokran ja ruuan, olen miinuksella.”

Keski-Euroopassa elävä veli ja muut ulkomailta elävät tutut ovat tällä hetkellä Aswadin päivittäisen leivän tae. ●

Talouskriisi pahentaa terveyskriisiä

Terveydenhuollon yksityistämisen ongelmat on havaittu muuallakin kuin Suomessa.

Eva Nilsson

SIERRA LEONESSA perusterveydenhoito maksaa tavallisen kansalaisen 25 päivän keskipalkan verran. Usein ihmiset elävät ja kuolevat ilman hoitoa – tai hankkivat lainaa hoidon maksamiseen.

Lainanotto ja takaisinmaksu voivat heilauttaa elintason ”normaalista” köyhyydestä äärimmäiseen köyhyYTEEN.

Länsimaissa terveydenhuollon laadusta keskustellaan usein vain kansallisella tasolla. Tällöin unohdetaan, että terveyspolitiikka on myös osa globaalipolitiikkaa ja kehitysyhteistyötä.

Terveydenhuollon yksityistäminen esimerkiksi on maailmanlaajuinen ilmiö, joka on nostanut ihmisten terveydenhoitomaksuja ja syventänyt kuilua rikkaiden ja köyhien välillä. Sierra Leonen kaltaisissa Saharan eteläpuolisen Afrikan köyhimmissä maissa terveydenhuollon puutteet ovat sekä laadullisesti että määrällisesti valtavat.

Tilastot puhuvat puolestaan: maailmassa kuolee viisivuotias lapsi joka kolmas sekunti ja raskaana oleva tai synnyttävä nainen joka minuutti.

Tavallisimmat kuolinsyyt köyhissä maissa ovat keuhkotulehdukset, ripuli ja tarttuvat taudit, ku-

ten hiv/aids, tuberkuloosi ja malaria. Useimmat näistä sairauksista on länsimaissa taltutettu tai ne voidaan ehkäistä tai parantaa.

JUURI JULKAISTUSSA kirjassaan *The Deadly Ideas of Neoliberalism* Rick Rowden kuvailee, kuinka Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n kehitysmaille sanelema rakennemuutospolitiikka on vähentänyt terveyspalveluiden julkista rahoitusta, mikä on heikentänyt terveydenhoitojärjestelmiä ja pahentanut epidemioita.

Myös Suomi on laiminlyönyt kehitysmaiden terveys- ja sosiaalisektoreita. Kun nykyinen kehityspoliittinen ohjelma astui voimaan vuonna 2007, Suomi alkoi keskittää yhteistyötään etenkin yksityiselle ja ympäristösektorille.

Kehitysmaille ei ole tarpeeksi ulkopuolista eikä liioin omaa veropohjaista rahoitusta kattavien terveydenhuoltojärjestelmien pystyttämiseen.

Maailman terveysjärjestö WHO arvioi maailmassa olevan neljä miljoonaa terveydenhuollon ammattilaista liian vähän. Pohjoisen rikkaat valtiot jopa pahentavat köyhien maiden henkilös-

"Erittäin ammattitaitoiset" maahanmuuttajat, kuten lääkärit, voivat saada työluvan EU-maihin muita helpommin ja nopeammin.

töpulaa ristiriitaisella politiikallaan.

Aivovuodon haitoista kyllä puhutaan, mutta toisaalta ilmiötä edesautetaan. Yksi esimerkki tästä on niin sanottu EU:n sininen kortti, jonka avulla ”erittäin ammattitaitoiset” maahanmuuttajat, kuten lääkärit, voivat saada työluvan EU-maihin muita helpommin ja nopeammin.

Ghanan ja Zimbabwen terveyshenkilökunnasta yli 70 prosenttia onkin muuttanut länsimaihin, ensisijaisesti Isoon-Britanniaan. Kansainvälisen siirtolaisjärjestön IOM:n mukaan Chicagossa on enemmän etiopialaisia lääkäreitä kuin Etiopiassa.

LÄÄKKEET OVAT myös tärkeä osa terveydenhuoltoa. Kehitysmaille tarvittavien lääkkeiden saatavuus on rajoitettua, sillä suuria lääkeyrityksiä ei kiinnosta investoida tuotteisiin, jotka päätyisivät köyhien ihmisten vähäisen ostovoiman markkinoille.

Muun muassa aidsin vastaisen rokotteen kehittäminen etenee hitaasti, koska tutkimuksen koordinointi on lähes kokonaan niukkaresursisten kansalaisjärjestöjen vastuulla.

Lisäksi saatavillakin olevat lääkkeet ovat useimmille liian kalliita, sillä yritykset ovat suojanneet ne patentein. Nigeriassa lääkefirma Bayer AG:n patenttoima antibioottikuuri maksaa yli 80 dollaria.

NYKYINEN TALOUSTILANNE tuo lisää tummia pilviä kehitysmaiden terveydenhuollon ylle. Tutkimusten mukaan laskusuhdanteiden aikana terveydenhuollon julkinen rahoitus supistuu, ihmisten terveys heikkenee ja terveydenhoitomaksut nousevat.

Onneksi välillä kuuluu kuitenkin hyviäkin uutisia. Muutama viikko sitten Sierra Leonen hallitus lupasi odottaville ja vastasyntyneille äideille sekä alle viisivuotiaille lapsille ilmaisen terveydenhuollon. ●

Jotain mätää

Henri Purje

EYJAFJALLAJÖKULLIN tulivuorta ei liiemmin arvosteta Kenian puutarhapiireissä.

Kun Islannin purkaukset sulkivat lentokentät huhti- ja toukokuussa, kenialaisten maatalousyrittäjien käsiin jäi päivittäin tuhat tonnia kukkia, hedelmiä ja vihanneksia, joiden oli määrä päätyä Euroopan markkinoille.

Kukat ovat Kenian suurin vientiartikkeli, ja viennistä 97 prosenttia suuntautuu Eurooppaan.

Pian tuottajilla oli käsissään tonnikaupalla nopeasti pilaantuvia ruusuja ja salaattiaineksia. Tappiota tuli kolme miljoonaa Yhdysvaltain dollaria päivässä.

Tilanne oli samankaltainen useissa Afrikan maissa.

Kaupan myötä katosi myös työvoiman tarve. Muutamassa päivässä Keniassa irtisanottiin yli 5 000 maataloustyöntekijää.

Tappiota tuli kolme miljoonaa Yhdysvaltain dollaria päivässä.

MAALLIKOLLE TULEE mieleen, että kesäkurpitsat, mansikat, kukkakaalit ja muut vientiherkut kelpasivat varmasti paikallisväestölle. Keniassa ja toisessa Euroopan kasvihuonemaassa Etiopiassa asuu yhteensä miljoonia ihmisiä, joiden ravinnonsaanti on riittämätöntä tai epävarmaa.

Globaaleille markkinoille suuntautuneita yrityksiä tällainen hyväntekeväisyys ei kuitenkaan kiinnostanut.

Pieni osa kasviksista lahjoitettiin tai yritettiin saada myyntiin muualle, mutta valtaosa heitettiin yksinkertaisesti menemään. ●

HALUATKO LIITTYÄ ATTACIN JÄSENEKSI?

Jäseneksi voi liittyä sähköpostitse osoitteessa attactalous@kaapeli.fi

Jäsenmaksu on 30 euroa/vuosi, opiskelijoilta, työttömiltä, eläkeläisiltä ja muilta vähävaraisilta 10 euroa/vuosi.

Jos et halua liittyä jäseneksi mutta haluat kuitenkin tukea toimintaamme rahallisesti, voit antaa lahjoituksen Attac ry:n rahankeräystilille 800067-10053141 (Lupanumero OKH184A).

JÄSENILLE TIEDOKSI

Jos katuosoitteesi, sähköpostiosoitteesi tai puhelinnumerosi muuttuu, ole ystävällinen ja ilmoita siitä osoitteeseen

attactalous@kaapeli.fi

Vaihtoehto globalisaatiolle – valtion paluu

Aktivistikansanedustaja Walden Bello uskoo, että vanhassa on vara parempi.

Mikko Sauli

PAHIN KIIRE on hellittänyt Akbayan! Citizens' Action Party -puolueen puoluetoimistolla Manilassa. Filippiineillä toukokuun 10. päivänä pidetyt vaalit ovat takana. Puolitoista viikkoa aiemmin toimisto muistutti hyörinässään New Yorkin pörssiä.

Kansanedustajanpaikkansa uusinut **Walden Bello** on silti kiireinen, sillä tuloksissa on vielä paljon epäselvyyksiä. Hän singahtaa huoneeseen ja räplää taukoamatta kännykkäänsä, kunnes haastattelulle löytyy rauhallisempi nurkkaus.

Puoluepolitiikka on Suomessa kansalaisaktivistille melkein kirasana. Sitä se on myös Filippiineillä, jossa kauan vallassa olleet suvut hallitsevat politiikkaa ja järjestelmää riivaa syvälle ulottuva korruptio.

Bellon puolue on kuitenkin toista maata. ”Akbayan on hyvä esimerkki kansalaisliikkeiden ja politiikan yhdistämisestä”, hän sanoo hymyillen. Akbayan on juuri saavuttanut vaalivoiton.

AKBAYAN ON eri kansalaisliikkeiden yhteisponnistus, jonka kautta ne yrittävät muuttaa maan poliittista kulttuuria. Mukana on kirjava joukko yhteenliittymiä ammattiliitoista feministisiin järjestöihin.

Puolueella on vain kolme kansanedustajaa, mutta intoa porukasta ei tunnu puuttuvan. Kuulijalle syntyy väistämättä vaikutelma paikkalu-kua suuremmasta painoarvosta.

Bellon mukaan kansallisvaltiot tarjoavat luonnollisen kehityksen yhteiskunnallisten liikkeiden toiminnalle.

”Liikkeiden on helpompi toimia suhteessa kansallisvaltioihin. Samalla ylikansallinen toiminta

on kuitenkin tärkeää. Esimerkiksi pienviljelijöiden kansainvälinen La Via Campesina -järjestö tuo aktiivisesti esille vaihtoehtoja markkinoiden globalisaatiolle. Näistä tärkein on ruokaomavaraisuus vaihtoehtona globaalille maatalousbisnekselle.”

Bello käyttää tiuhaan käsitettä *deglobalisaatio*: ”Deglobalisaatio ei tarkoita kansainvälistä eristäytymistä. Se tarkoittaa talouden uudelleenohjaamista viennistä paikallisille markkinoille.”

Tähän kuuluu myös kasvun tavoittelusta luopuminen ja painopisteen siirtäminen maan sisäisten voimavarojen käyttöön ulkomaisten investointien houkuttelun sijaan.

Samaa agenda ajaa Bellon perustama Focus on the Global South, yksi kehittyvän maailman radikaaleimmista ajatushautomoista.

GLOBAALIN JA PAIKALLISEN suhde on globalisaatiokriittisen liikkeen kuuma peruna. Siinä missä monet pohjoisen akateemikot haaveilevat valtioiden jälkeisestä maailmasta ja globaalista demokratiasta, etelästä käsin valtioiden rooli näyttäytyy tärkeämpänä. Taustalla vaikuttaa ajatus yhteiskunnan muuttamisesta poliittisen kamppailun kautta.

Toinen ikuisuuskytymys onkin juuri politiikan vierastaminen.

Maaailmaa kuitenkin pitäisi muuttaa muutoinkin kuin ideoiden tasolla. Liikkeen tärkeimmässä kohtaamispaikassa Maailman sosiaalifoorumissa keskustelua valtioiden ja poliittisen vallan roolista maailman muuttamisessa on käyty koko 2000-luvun ajan – pääsemättä siinä puusta pitkälle.

Belloa tilanne selvästi turhauttaa.

”Täytyy tunnustaa politiikan kautta vaikuttamisen rajat. Ne ovat olemassa, ja olemme oppineet niistä paljon kokemuksen kautta.”

”Maailman sosiaalifoorumilla on ollut tärkeä rooli globaalien solidaarisuuden rakentamisessa, mutta aikansa kutakin. Meidän pitäisi ehkä katsoa eteenpäin”, hän vastaa kysymykseen sosiaalifoorumin tulevaisuudesta.

Sosiaalifoorumi ei ota kantaa suuntaan tai toiseen vaan tarjoaa ainoastaan tilan keskustelulle strategioiden hiomisesta. Erityisesti Latinalaisen Amerikan vasemmistoaalto on saanut monet vaatimaan julkista ”edistyskellisten” poliitikkojen kanssa kaveeraamista foorumissa.

Hyvästit sovulle maailmankaupan säännöistä?

Monenkeskiset neuvottelut tökkivät, mutta kaupan vapauttaminen etenee.

Henri Purje

QATARIN PÄÄKAUPUNGISSA Dohassa vuonna 2001 käynnistetyt neuvottelut maailmankaupan vapauttamisen ehdoista etenivät vuosikausia hitaasti ja jumiutuivat sitten kokonaan.

Umpisolmua yritettiin viimeksi avata maaliskuun lopulla Maailman kauppajärjestön WTO:n päämajassa Genevessä. Keskustelut päättyivät epäsuopuun, eikä prosessin jatkosta ole tietoa.

Viime syksyn G20-kokouksessa asetettu tavoite saattaa neuvottelut päätöksen tämän vuoden aikana on haudattu.

KEHITYSMAAT OVAT arvostelleet länsimaita, etenkin Yhdysvaltoja, siitä, että ne eivät ole suostuneet pitäytymään vuosikausia hiotuissa

sopimusluonnoksissa vaan ovat tuoneet neuvottelupöytään alati tiukkenevia vaatimuksia.

”Tämä on suurin syy Dohan-kierroksen pysähtymiselle”, Etelä-Afrikan WTO-edustaja **Fai-zel Ismail** summasi kehitysmaaryhmän kannan Genevessä.

Kehitysmaat ovat alusta asti pitäneet epäreiluna, että Euroopan ja Pohjois-Amerikan valtiot jatkavat kotimaisen maataloustuotantonsa tukemista, mutta eivät anna etelän valtioiden suojella omaa teollisuustuotantoaan tuontitullein.

Vähiten kehittyneet maat ovat myös valittaneet, että niille jo vuosia sitten periaatteen tasolla luvattu vapaa ja rajoittamaton pääsy pohjoisen markkinoille on viivästynyt. Närrä on aiheutta-

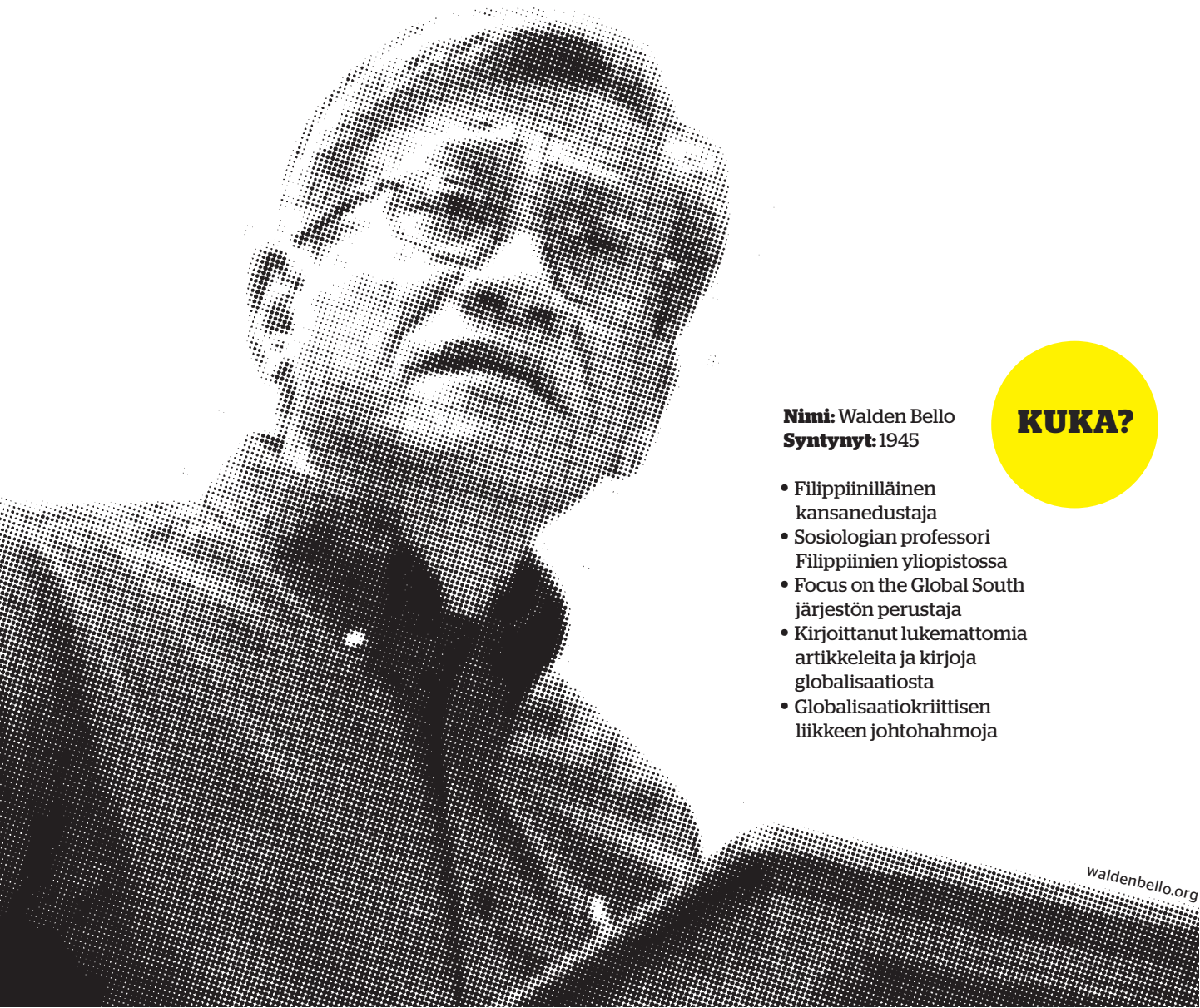
Alueelliset sopimukset ulottuvat vapaakaupan aloille, jotka on jätetty WTO-sopimuksen ulkopuolelle.

nut etenkin puuvillakauppa.

Joidenkin kehitysmaiden edellytetään nyt leikkaavan tulleeaan jopa 60 prosenttia, minkä ne sanovat vaarantavan kotimaisen tuotannon edellytykset. Kiinan, Brasilian ja Intian kaltaisia nopeasti vaurastuvia valtioita on vaadittu luopumaan tiettyjen alojen tulleeista kokonaan.

Vastaavassa kehitysvaiheessa useimmat teollisuusmaat ovat suojanneet omaa talouttaan.

Arvostelua on vauhdittanut, että Dohan-kierroksen oli alun perin tarkoitus painottua nimenomaan taloudellisen kehityksen edellytysten turvaamiseen etelän maissa ja oikaista edellisillä neuvottelukierroksilla syntyneitä teollisuusmaita suosivia rakenteellisia vinoumia.

Nimi: Walden Bello
Syntynyt: 1945

- Filippiiniläinen kansanedustaja
- Sosiologian professori Filippiinien yliopistossa
- Focus on the Global South järjestön perustaja
- Kirjoittanut lukemattomia artikkeleita ja kirjoja globalisaatiosta
- Globalisaatiokriittisen liikkeen johtohahmoja

KUKA?

Toisaalta riskinä on joidenkin karkottaminen foorumin ulkopuolelle, sillä kaikki eivät suhtaudu latino-vasemmiston toimintaan kritiikittömästi. Bellonkaan suhde politiikkaan ei ole varaukseton.

”Täytyy tunnustaa politiikan kautta vaikuttamisen rajat. Ne ovat olemassa, ja olemme oppineet niistä paljon kokemuksen kautta.”

MONIEN ETELÄN intellektuellien mielestä nykyinen globaalin kapitalismin kriisi on ensisijassa rikkaiden maiden kriisi. Etelälle tilanne on pikemmin normaali, eikä finanssiromahdus ole heilutellut kehittyviä talouksia yhtä paljon.

Walden Bellon mielestä tällaiset näkemykset ovat kuitenkin liioittelua.

”Tuo osoittaa lähinnä, että kommentoija ei hahmota eri maiden taloudellisia kytköksiä”, hän sanoo.

”Aasiassa talous on lähtenyt kasvu-uralle, mutta se johtuu pitkälti Kiinan suuresta elvytyspaketista. Nähtäväksi jää, kuinka käy, kun paketin vaikutus kuluu loppuun.”

Bellon mukaan Yhdysvaltojen talouskasvu ei ole synnyttänyt uusia työpaikkoja, ja Euroopan talousvaikeudet voivat vielä hidastaa koko maailman elpymistä. Yhdysvaltojen kysyntä vaikuttaa myös suoraan Itä-Aasian talouksiin.

Ratkaisuksi tarvitaan valtioiden puuttumista talouden toimintaan ja finanssisektorin sääntelyä, joka on erityisen heikkoa Euroopassa ja Yhdysvalloissa.

”Valtiot eivät kuitenkaan liiku ilman massaliikkeiden vaatimuksia”, Bello muistuttaa.

Kenties kansallisvaltio Kreikan mielenosoituksilla on vielä paikkansa maailman taloushistoriassa. ●

Kehitysmaiden hallitusten välisen South Centre -järjestön johtajan **Martin Khorin** mukaan kehitysnäkökulma on sittemmin unohtunut.

”Rikkaiden maiden todelliset tavoitteet – kehitysmaiden markkinoiden avaaminen ja omien etujen suojeleminen etenkin maataloudessa ja työvoimapolitiikassa – ovat tulleet esiin”, Khor kirjoittaa South Centren raportissa.

Toisaalta mustavalkoinen pohjoinen–etelä-jatottelu ei kerro koko kuvaa. Kehitysmaiden tilanteissa ja intresseissä on suuria eroja.

WTO-NEUVOTTELUIDEN jäädyttyä kansainvälisen kaupan pelisäännöistä on viime vuosina alettu sopia yhä enemmän valtioiden ja alueiden välillä.

Esimerkiksi Euroopan unioni on neuvotellut kaupan vapauttamisesta yli sadan Afrikan, Aasian ja Latinalaisen Amerikan valtion kanssa. Länsimaiden ohella myös etelän nousevat kauppamahdit ovat pyrkineet vapauttamaan kauppaa alueellisin sopimuksin.

Vuoden alussa voimaan astuneen Kiinan ja Kaakkois-Aasian yhteistyöjärjestön Aseanin jäsenmaiden välisen Cafta-sopimuksen on mainostettu luoneen maailman suurimman vapaakauppa-alueen. Pekingin johdon mukaan sopimus hyödyttää kaikkia osapuolia.

Filippiiniläinen kansanedustaja ja sosiologi **Walden Bello** on eri mieltä. Hän ennustaa tuotannon pakenevan Kiinaan ja kiinalaisen halpatuonnin hukuttavan Asean-maiden teollisuuden ja maatalouden alleen.

”Kiinalle hyödyt ovat selvät, mutta sen kaakoisaasialaisille kumppaneille ne ovat vähemmän selviä. Paikallisen teollisuuden ja maatalouden näivettyessä ne maksavat huonosta sopimuksesta kovan hinnan.”

ALUEELLISISSA kauppaneuvotteluissa näyttäisi usein toteutuvan se, mistä monenkeskisiä sopimuksia on arvosteltu: ensisijainen tavoite on laventaa kilpailukykyisimpien maiden yritysten markkina-alueita, neuvotteluosapuolet eivät ole tasavertaisia ja hyödyt valuvat niille, joilla menee muutenkin hyvin.

Tietyissä mielessä alueellisiin sopimuksiin sisältyy monenkeskisiä neuvotteluja suuremmat riskit. Ne ulottavat vapaakaupan sellaisillekin aloille, jotka on jätetty WTO-raamien ulkopuolelle.

Lisäksi WTO:ssa sääntörikkeet ja kauppakiisat on mahdollista viedä puolueettoman riitojenratkaisuelimen ratkaistavaksi. Kahdenvälisissä sopimuksissa samankaltaista mekanismia ei ole. ●

Valtiot oikeudessa

Yritykset syyttävät valtioita entistä useammin vapaakauppasopimusten rikkomisesta.

Henri Purje

KILPAILU LUONNONVAROISTA kovenee sitä mukaa, kun niiden kulutus kasvaa, maailmanmarkkinahinnat nousevat ja varannot niukkenevat.

Viime vuosina monet valtiot etenkin Latinalaisessa Amerikassa ovat pyrkineet ottamaan luonnonvarat julkisen hallinnon piiriin. Parhaimmissa tapauksissa tämä on auttanut niitä vähentämään köyhyyttä, parantamaan koulutus- ja terveyspalveluita, tervehdyttämään ympäristön tilaa sekä vaikuttamaan julkistaloutta.

Monikansallisia yrityksiä tämä peli ei ymmärrettävästi miellytä: ne ovat tottuneet hyödyntämään Etelän maiden resursseja omiin tarkoituksiinsa. Etenkin energia- ja kaivannaissektorit ovat pahamaineisia siitä, että voitot ovat pääosin valuneet ulkomaille ja paikallisväestölle on usein jäänyt pilattu ympäristö.

YRITYKSET OVAT vastanneet uudella aseella. Kansainväliset välitystuomioistuimet ovat viime vuosina käsitelleet yhä useampia valtioita vastaan nostettuja syytteitä kansainvälisten investointi- ja vapaakauppasopimusten rikkomisesta.

Yhdysvaltalaisen IPS-tutkimuslaitoksen mukaan suurimman kansainvälisiä sijoituskiistoja käsittelevän ratkaisuelimen, Maailmanpankin alaisen ICSID:n välimiesmenettelyssä on tällä hetkellä yli 30 tapausta, joissa monikansallinen yritys ajaa etuaan valtiota vastaa öljy-, kaasu- tai kaivannaissektorilla.

Ylikansallisten välimieselinten merkitys on kasvanut sitä mukaa, kun pääomien liike on vapautunut ja raaka-aineet kallistuneet.

MAALISKUUN LOPULLA Ecuadorin hallitus määrättiin maksamaan 700 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria korvauksia Chevron-öljyjätille. Perusteena oli, että öljysovimuskiistojen käsittely ecuadorilaisissa

Ylikansallisten välimieselinten merkitys on kasvanut, kun pääomien liike on vapautunut ja raaka-aineet kallistuneet.

tuomioistuimissa oli kestänyt kohtuuttoman kauan. Summa vastaa noin 1,3 prosenttia Ecuadorin kansantuotteesta.

Kultayhtiöt Pacific Rim ja Commerce Group puolestaan vaativat El Salvadorilta yhteensä 200 miljoonaa dollaria, koska maan ympäristöministeriö ei antanut niille louhintalupaa ympäristö- ja terveyssyihin vedoten.

Kultayhtiöiden mukaan El Salvador rikkoo Keski-Amerikan vapaakauppasopimusta.

”El Salvadorin tapaukset ovat tyyppiesimerkkejä siitä, kuinka vapaakauppasopimukset ovat antaneet poikkikansallisille yrityksille vallan heikentää demokratiaa. Ylivoimainen enemmistö maan kansalaisista vastustaa kultakaivoksia, mutta kalliit oikeusprosessit asettavan hallitukselle suuria paineita lupien myöntämiseksi”, Manuel Perez-Rocha, toinen IPS:n raportin laatijoista, arvostelee. ●

Rahat tai henki!

Ruokabisnes menee pörssiin

**”Äitii, mitä tänään syödään?”
”Kysy markkinoilta, penska.”**

Otto Bruun

BAHN HATXANEN kylään johtavan ainoan hiekkatien ympärillä pölyyää. Mekongin alueen enätyskuivuudet alkuvuodesta 2010 ovat olleet Laosissa miljoonien viljelijöiden päänaivana. Kuivuus ei kuitenkaan ole Attapeun maakunnassa tänä vuonna lähimainkaan suurin ongelma. Viljelysmaan kasvava kysyntä on karusti muuttanut kylän noin tuhannen asukkaan elämän.

Laosin kansandemokraattinen tasavalta, 6,5 miljoonan ihmisen valtio Thaimaan koillispuolella, on ottanut viime vuosina rajuja askelia integroitukseen maailmantalouteen. Vuoteen 2004 saakka maa saattoi vain haaveilla ulkomaisista investoinneista, mutta vuodesta 2005 alkaen investointitulvaa ei ole voinut pidätellä tai hallita: sitä on ajanut monien hyödykkeiden ja ruoan kallistuminen. Pahimpana vuonna, 2008, riisin hinta nousi yli kaksinkertaiseksi.

Attapeussa yli kymmenen kylän tuotanto- ja metsämaita luovutettiin vietnamilaisille sijoittajille, jotka korvaukseksi rakensivat urheilijakylän Laosin järjestäessä paikallisen urheilun suur tapahtuman, *Southeast Asian Gamesin* vuonna 2009. Vastineeksi vietnamilaiselle rakennuttajalle luovutettiin 50 vuodeksi 15 000 hehtaaria maata kumipuuplantaasia varten.

Nyt kyläläisten käyttämät metsät kaadetaan, ja puu myydään Vietnamiin. Viljelymahdollisuudet ovat heikenneet ratkaisevasti. Kylän vanhimman mukaan vaihtoehtoja jää vain muutama: muutto kaupunkeihin, Thaimaahan tai erittäin huonosti palkattu työ plantaasilla, ja sekin yöaikaan.

Attapeun tapaus on hyvä esimerkki maan vasta Laosissa: kyläläiset joutuvat joka puolella maata lähtemään alueilta, joihin heillä on ollut käyttöoikeus. Näille alueille on esimerkiksi rakennettu patoja ja perustettu puuplantaaseja.

Laos kuuluu YK:n määrittelyjen mukaan maailman 50 köyhimmän maan joukkoon, ja sen asukkaiden ruokaturva on nyt vakavasti uhattuna: aiemmin omavaraiset laosilaiset ovat tulleet yhä riippuvaisemmiksi tuontiruosta, jonka hinta heilahtelee maailmanmarkkinoiden mukaan.

MYÖS MUIDEN kehitysmaiden alkutuotantoon on viime aikoina virrannut yhä enemmän ja enemmän ulkomaisia investointeja. Sijoittajina ovat niin kehittyneiden maiden kuin kehitysmaidenkin elintarvikejätit sekä saudiarabialaiset ja kiinalaiset valtionrahastot. Maaomistuksen keskittyminen maiden sisällä pahentaa tilannetta.

Vuosituhanneen alussa kansalaisyhteiskunta kävi laajaa kampanjaa ruokakysymyksiin liittyen; maailmaa vaivasi krooninen ylituotanto, ja länsimaiden omille maataloustuottajilleen makamat mittavat vientituet maalattiin ongelmien ytimeen. Köyhimmillä kehitysmailla ei monia kilpailuetuja ole ollut, joten ajatus maatalouden ”reiluista kaupan ehdoista” oli vetoava.

Kehitysyhteistyön palvelukeskus toteaa kampanjansa vuoden 2002 tiedotteessa, että ”tutkimusten mukaan 1990-luvulla tapahtunut maatalouskaupan vapauttaminen ei ole hyödyttänyt köyhiä. Halpa tuontiruoka ja voimakas panostus vientituotantoon on johtanut maatilojen keskittymiseen, syrjäyttänyt pienviljelijöitä sekä lisännyt työttömyyttä ja köyhyyttä.”

Tämä kehitys saavutti huippunsa 2000-luvun

Suomalaisen elintarvikealan yrityksen mainostama ”hyvä ruoka, parempi mieli” muuttuu maailmalla nopeasti muotoon ”halpa ruoka, parempi mieli”.

lopussa. Elintarvikealan keskittyminen tuotti suuria elintarvikejättejä niin Eurooppaan, Amerikkaan kuin moniin kehitysmaihiinkin. Maailman kauppajärjestön neuvotteluissa Seattlessa vuonna 1999 yhtenäisenä esiintynyt kehitysmaiden joukko alkoi rakoilla. Syynä oli YK:n kauppa- ja kehitysjärjestön tutkimusten mukaan juuri ruokabisnesintressien nouseminen suurten kehitysmaiden asialistalle.

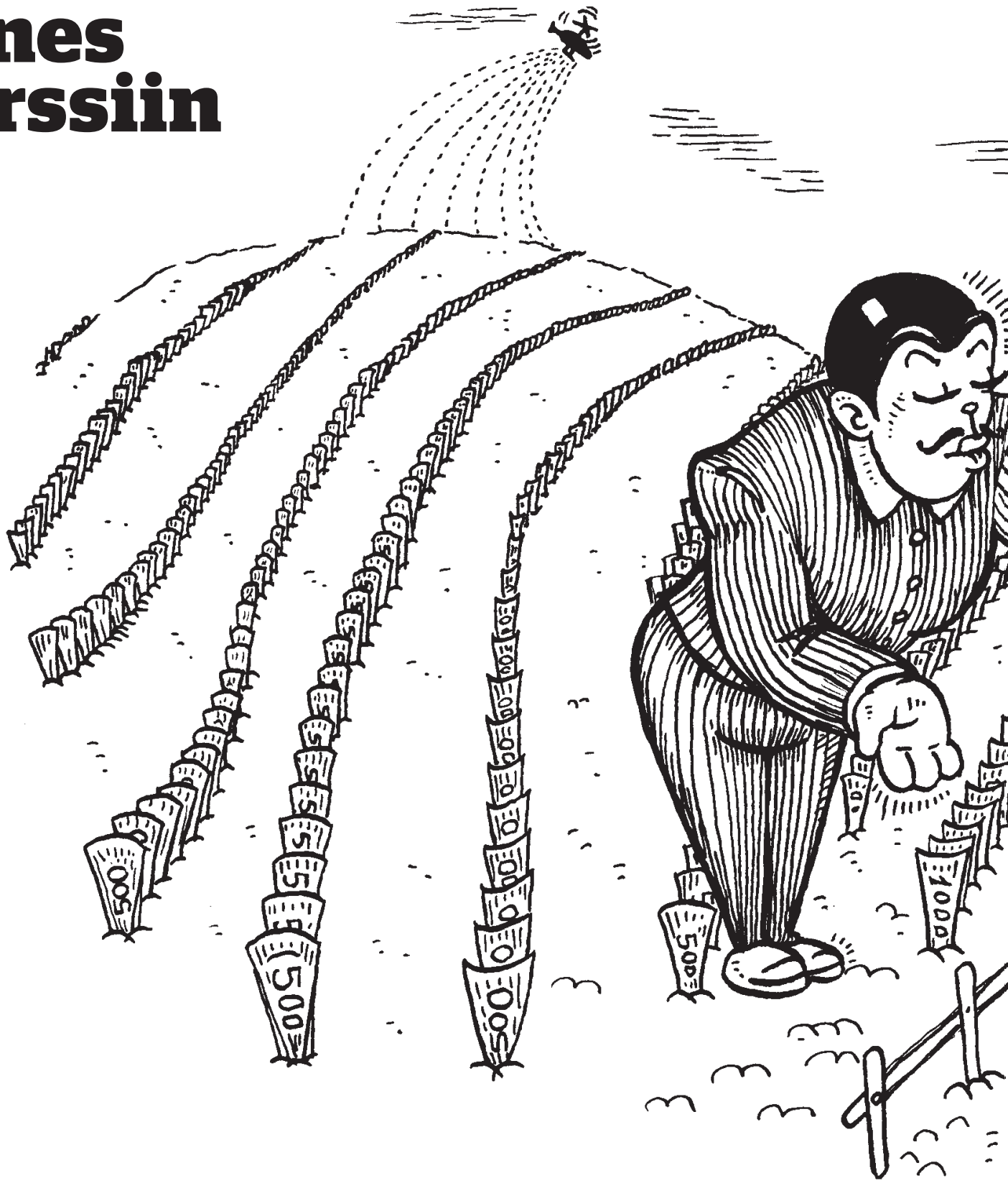
Lisäksi aiemmin ruoantuotantoon käytettyä maata alettiin muutamissa suurissa tuottajamaissa käyttää yhä enemmän polttoainetuotantoon öljyn hinnan noustessa vuosina 2007 ja 2008 enätyskorkealle. Erityisesti maissin (Yhdysvallat) ja sokeriruo'on (Brasilia) viljelyä lisättiin, ja monissa maissa ruoantuotantoa korvattiin esimerkiksi palmuöljyplantaaseilla. Pyrkimys kasviuonepäästöjen vähentämiseen vahvisti tätä kehityskulkua, koska fossiilille polttoaineille piti löytää korvaaja.

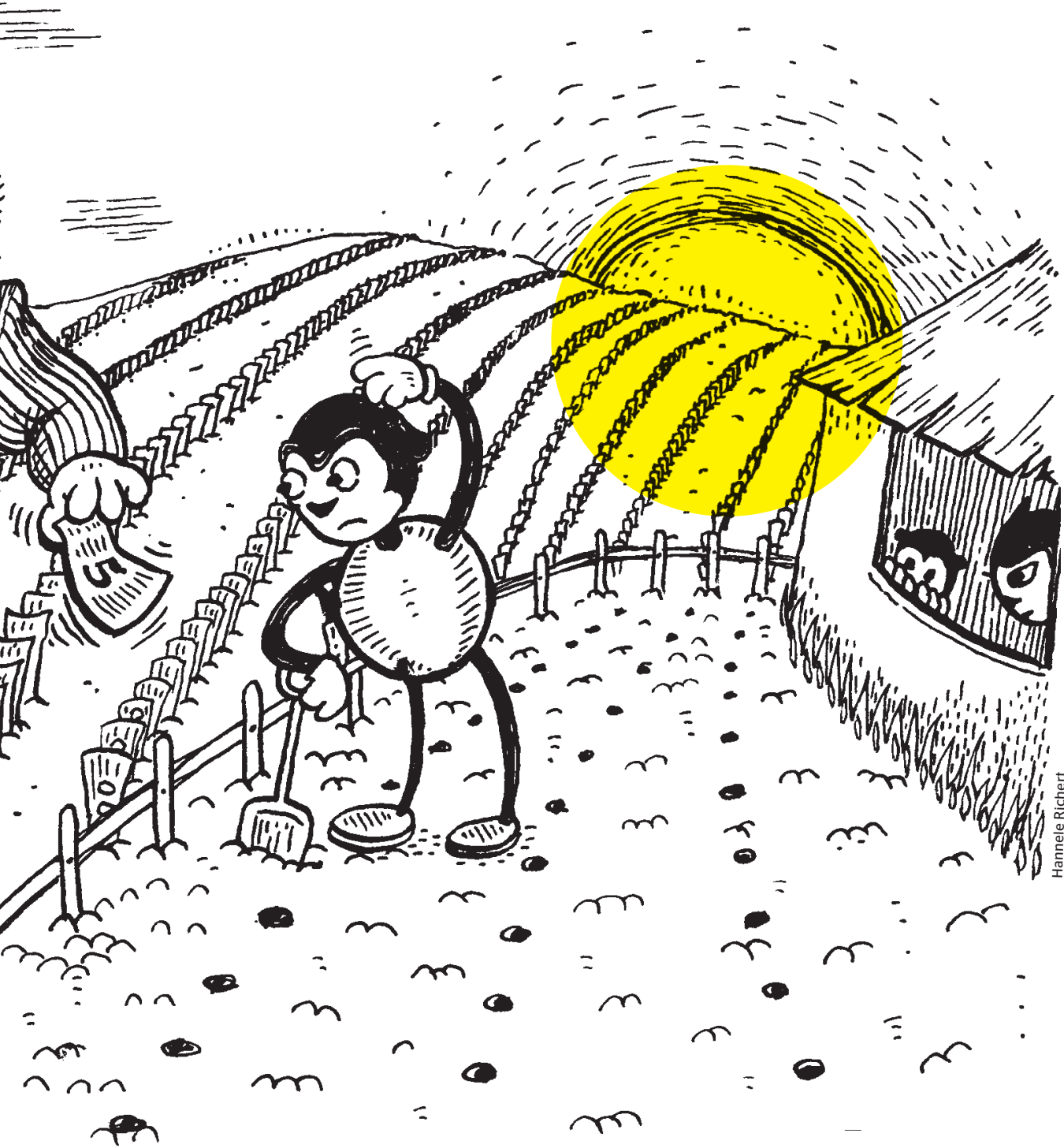
KANSALAISSYHTEISKUNTA ON perinteisesti pitänyt ruoantuotannon ongelmana liian matalia hintoja ja Pohjoisen mittavia maataloustukia. Tuulet ovat kuitenkin kääntyneet. Vuonna 2006 ruoan hinta alkoi nousta voimalla.

Halvoista peruselintarvikkeista ovat riippuvaisia kaikki vähänkään heikommin toimeentulevat. Erityisesti urbaaneissa slummeissa kysymys on elämästä ja kuolemasta. Ei siis ihme, että Suomessakin lehdet kertoivat vuonna 2008 sadoista kalliin ruoan ajamista ruokamellakoista. Suomalaisen elintarvikealan mainostama ”hyvä ruoka, parempi mieli” muuttuu maailmalla nopeasti muotoon ”halpa ruoka, parempi mieli”.

Nopea hintojen nousu johtuu siitä, että ruokamarkkinat ovat alkaneet 2000-luvulla kiinnostaa monia hinnoilla keinottelevia sijoittajia. Ruokahyödykkeet muuttuivat erityisen houkutteleviksi sijoituskohteiksi, kun muu maailmantalous alkoi näyttää synkältä, epävarmalta ja riskialttiilta rahoitusmarkkinoiden kriisin myötä. Ihmisen syövä aina, joten ruoka tarjoaa turvaa muilta heilahtelulta. Erityisesti näin on vaikeina aikoina.

Perushyödykkeiden pörssimarkkinat syntyivät siksi, että monet tarjoajat haluavat varmistua siitä, että ne saavat ostettua tuotteensa tarvittaessaan niitä. Erityisesti tämä pätee suuriin ostajiin. Esimerkiksi Suomessa K- ja S-ketjut varmistavat erityisten sijoitusinstrumenttien avulla, että ne saavat viljaa myös kolmen kuukauden kuluttua

tiettyyn hintaan. Isot ostajat voivat hyvin maksaa siitä, että niiden ei itse tarvitse kantaa riskiä hintojen muutoksista.

Ongelma on, kun tästä hintojen muutoksesta tulee mielenkiintoinen sijoituskohde itsessään. Näin kävi vuodesta 2006 alkaen. Ostot sijoitusmarkkinoilla kuusinkertaistuivat parissa vuodessa, samalla kun ruoantuottajien määrä väheni. Vuosikausien vaatimukset elintarvikkeiden hintojen ”vapauttamisesta” olivat mukana luomassa tätä tilannetta. Ei ole sattumaa, että juuri Intia on vaatinut ruoan irrottamista pörssistä: maassa, jossa asuu enemmän pienviljelijöitä kuin missään muualla, elintarvikemarkkinoiden temppuilu on johtanut rajuihin mullistuksiin.

Pienviljelijöiden näkökulmasta ongelmana on heidän heikko markkina-asemansa. He eivät ole juuri hyötynneet hintojen noususta, vaan voitot ovat YK:n kaupan ja kehityksen järjestön Unctadin mukaan kulkeutuneet suuryrityksille, jotka ovat välittäneet siemenviljaa, torjunta-aineita ja lannoitteita. Myös ruoan jälleenmyyjät ovat nostaneet omia marginaalejaan. Kaupan ja nälän rakenteelliset ongelmat eivät siis ehkä ole ensisijaisesti pohjoisen elintarviketuissa.

RUOAN JA MUIDEN viljeltävien hyödykkeiden hinnan spekulatiivinen nousu ja kysynnän kasvu ovat vahvistaneet isojen tuottajien pyrkimystä varmistaa viljelyalaa, ja maa-alasta on tullut niukkaa. Näin on tapahtunut paitsi Aasiassa myös Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa.

Kamppailu oikeudesta maahan onkin suurin köyhien maiden pienviljelijöiden huolenaihe – niin 1800-luvulla kuin tänäänkin. Ruokaomavaraisuuden lisäksi tärkeää olisi siis kiinnittää huomio myös maaomavaraisuuteen. Esimerkiksi Brasiliassa maaomistus on jo pitkään ollut harvoissa käsissä, ja maareformia on luvattu, mutta sen toteutus on pysähdyksissä ulkomaiden investointivirtojen ja maan hinnan nousun vuoksi. Muun muassa Stora Enso osallistuu eukalyptusviljelmillään ongelman pahentamiseen. Yritys pyrkii parhaillaan eukalyptusviljelmiensä laajentamiseen myös Laosissa. ●

Attapeun tapaus perustuu Laosin tutkijan Miles Kenney-Lazarin julkaisemattomaan tutkimukseen. SOMO (2010): Financing Food. Financialisation and Financial Actors in Agriculture Commodity Markets. UNCTAD (2009): World Investment Report.

Nälkähän tässä tulee

Kehitysmaiden ja alkuperäiskansojen maat kiinnostavat ulkomaisia sijoittajia.

Anita Kelles-Viitanen

KOLONIALISMI ON herännyt henkiin päivitetys-sä versiossaan. Rikkaat valtiot ja monikansalliset yritykset eivät enää tyydy rahtaamaan ulos kehitysmaiden luonnonrikkauksia, vaan ne himoitsevat myös niiden maita turvatakseen oman ruokaturvansa ja pääsyä ruokapörssien apajille.

Viime vuosina investointipankit ja valtiolliset toimijat ovat hankkineet yhteensä kymmeniä miljoonia hehtaareja viljelysmaata Aasiasta, Afrikasta ja Latinalaisesta Amerikasta.

Ilmiötä on vauhdittanut vapaakauppapolitiikan myötä tapahtunut markkinoiden avaaminen sekä luonnonresurssien kiihtyvä hyödykkeistämisen ja yksityistäminen.

Etenkin alkuperäiskansojen käyttämät maat on helppo anastaa, sillä maiden omistuksesta ei ole juuri dokumentteja. Usein maat ostetaan pilkkahintaan köyhiltä pienviljelijöiltä, jotka joutuvat myymään maansa monesti pakon edessä maksaakseen ylivoimaiset velkansa. Näin ”kehitys” luo uusia köyhiä slummien asukkaiksi.

MAAKAAPPAUSTA OVAT arvostelleet muun muassa YK:n ruokaoikeuksien raportoija, professori **Olivier de Schutter**, ja kansalaisjärjestöt eri puolilta maailmaa.

Maailmanpankki, kansainvälinen maatalouden kehittämisrahasto IFAD ja YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO ovat laatineet suositukset maanvaltauksille. Suositukset eivät kuitenkaan ole tyydyttäneet kansalaisjärjestöjä.

Ensiksikin ne ovat vain suosituksia eivätkä sido maanostajia mihinkään. Toiseksi ne koskevat vain laajojen alueiden valtausta, jolloin pienemmät alueet jäävät kaiken säätelyn ulkopuolelle.

Vapaaehtoiisiin suosituksiin turvautuminen ihmisoikeuksien ja sosiaalisten oikeuksien kohdalla ei ole reilua tilanteessa, jossa kaupalla on puolellaan sitovat sanktiot. Yhteiskunnallisten ja ihmisoikeusvaikutusten huomioon ottamista tulisi vahvistaa sitovilla säännöillä, joiden noudattamatta jättämisestä seuraa rangaistus.

Myös avoimuutta ja tiedonsaantia hankkeiden hinnoittelusta, maanhankinnasta ja verotuskäytännöistä tulee lisätä sen sijaan, että piiloudutaan yksityissektorin kauppasalaisuuksien taakse.

Alkuperäiskansojen käyttämät maat on helppo anastaa, sillä maiden omistuksesta ei juuri ole dokumentteja.

ROHKAISEVAA ON, että ensimmäiset tuomiot maaomistuksen puolesta on jo annettu.

Esimerkiksi Paraguayssa maan hallitus puolusti Väli-Amerikan ihmisoikeusistuimen edessä oikeuttaan olla palauttamatta alkuperäiskansoille perinteisesti kuuluneita maita, koska oikeus maihin oli myyty saksalaiselle investoijalle.

Oikeusistuin ratkaisi tapauksen alkuperäiskansojen hyväksi: solmitut kahdenväliset kaupalliset sopimukset olivat oikeuden mukaan laittomia, sillä ne rikkoivat kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia. ●

Mustekaloista lentäviin hanhiin

Kuinka punotaan globaali arvoketju?

Lotta Staffans

UUSIN T-PAITASI saattaa hyvinkin olla tehty länsiafrikkalaisesta puuvillasta, joka on kehrätty Pakistanissa ja värjätty Intiassa. Resori on ommeltu Bangladeshissa, loput paidasta Kiinassa. EU:n tämänhetkisten sääntöjen mukaan alkuperästä ei tarvitse olla mitään merkintää, mutta jos paita on viimeistelty bulgarialaisessa tehtaassa Sofian ulkopuolella, lapussa saattaa lukea "Made in Bulgaria".

Kansainvälisiä yrityksiä on kuvattu mustekaloiksi, joiden pää(konttori) on tukevasti Länsi-Euroopassa, mutta lonkerot ylettyvät kauas Aasian tehtaisiin. Nykyään lonkerot on katkaistu, sillä yritykset hyvin harvoin enää omistavat tehtaita. Ne tilaavat myymänsä tuotteet alihankintana.

Suuret brändiyritykset kuten GAP tai Nike ostavat vuosittain miljoonia vaatekappaleita sadoilta eri alihankkijoilta kymmenistä eri maista.

ULKOISTAMINEN EI TARKOITA pelkästään sitä, että suomalaiset työpaikat siirtyvät Kiinaan. Kun suomalaiset jälleenmyyjät ja brändiyritykset tilaavat alihankkijoilta vaate-eriä, välikäsiä on monenlaisia. Yritys saattaa käyttää ostajafirmoja, ja Aasian päässä tehtaot vielä ulkoistavat osia tuotannosta toisille tehtaille tai kotityöläisille, eikä

KEHITYSMAIDEN HALLITUKSET tukevat yrityksiä muun muassa perustamalla vapaatuotantoalueita, joiden tarkoitus on houkutella ulkomaalaisia sijoittajia tarjoamalla heille etuja, kuten verohelpotuksia, infrastruktuuria ja toimistotiloja. Työntekijöiden oikeuksia rikotaan usein näillä alueilla.

Jotkut kuitenkin perustelevat alueiden olemassaoloa sillä, että ne auttavat kehitysmaita rakentamaan teollisuuttaan. On väitetty, että kehitysmaat kehittyvät "lentäviä hanhia" muistuttavassa muodostelmassa, jossa kehittyneemmät alueet vetävät toiset mukanaan yhä korkeammalle arvoketjussa.

Myös teknologian ja rahtiliikenteen kehitys on mahdollistanut entistä nopeamman ja tehokkaamman rahan ja tuotteiden sekä niiden osien siirtämisen firmasta firmaan ja maasta toiseen.

TOSIASIASSA ARVOKETJUN pirstaloitumisen takana ovat kuitenkin ennen kaikkea maailmantalouden rakenteita koskevat poliittiset päätökset, eivätkä ne yleensä ole kehitysmaille suotuisia. Kansainvälisen kaupan vapauttaminen on mataltanut tulleja, minkä vuoksi tuotteiden lähettäminen maasta toiseen on entistä halvempaa,

Arvoketjujen pirstaloitumisen takana ovat ennen kaikkea maailmantalouden rakenteita koskevat poliittiset päätökset, eivätkä ne yleensä ole kehitysmaille suotuisia.

läpinäkyvyydestä ole puhuttakaan.

Hollantilaisen tutkimusinstituutin Somon tutkija **Tim Steinweg** on seurannut monikansallisia yrityksiä ja niiden suhteita kehitysmaihin jo vuosia. Finanssikriisi on Steinwegin mukaan muuttanut talousjärjestelmää mullistavalla tavalla.

"Hallitusten ja yritysten väliset suhteet ovat muuttuneet radikaalisti, kun esimerkiksi pankit tai autoteollisuus ovat siirtyneet valtioiden omistukseen", Steinweg toteaa.

"Tosin hallitukset eivät ota aktiivista otetta sääntelijänä, vaan niiden toimet on suunnattu markkinoiden ja suuryritysten tukemiseen."

Steinweg on tutkimuksissaan keskittynyt erityisesti kaivostuotantoon, ja hänestä raakamateriaalikriisi on tällä hetkellä toinen tekijä, joka tulee muokkaamaan globaalia talousjärjestelmää.

"Harvinaisista maametalleista, joita käytetään uusissa teknologioissa kuten tuulimyllyissä ja sähköautoissa, 98 prosenttia on Kiinasta. Tämä antaa Kiinalle paljon valtaa. Monia muita tärkeitä metalleja saadaan Afrikasta, mutta usein kehitysmaiden hallitukset ovat liian keskittyneitä suuryritysten miellyttämiseen, eivätkä ne käytä valtaansa parempien sopimusten neuvottelemiseksi."

ja kehitysmaiden välinen kilpailu on mataltanut hintoja entisestään.

Samanaikaisesti länsimaat ovat halunneet tiukentaa teollisuus- ja tekijänoikeuksia koskevia sääntöjä.

Neuvottelut Maailmankauppajärjestö WTO:ssa ovat jumissa, joten Yhdysvallat on lähtenyt edistämään omaa niin sanottua "TRIPS-plus"-politiikkaansa. Yhdysvallat pitää mustaa listaa kehitysmaista, jotka eivät noudata tiukkoja teollisuus- ja tekijänoikeussääntöjä yhdysvaltalaisen brändien suojelemiseksi esimerkiksi kitkemällä piraattituotteita markkinoilta. Mustalle listalle joutuminen saattaa tarkoittaa muun muassa kehitysavun vähenemistä.

"EU vaatii demokratiaa ja korruption kitkemistä, mutta tosiasia unionin kauppapolitiikka tekee tämän mahdottomaksi. Tuotantoketjun läpinäkyvyyden lisääminen tukisi työntekijöiden oikeuksien toteutumista ja puuttuisi rakenteellisiin ongelmiin, sillä se parantaisi kehitysmaiden ja paikallisten yritysten neuvotteluasemaa", Steinweg sanoo.

Eli Made in Ghana, Pakistan, India, Bangladesh, China, Bulgaria. ●

”Yhteiskunnalliset liikkeet ovat kuolleet”

Professori Ranabir Samaddar ei ole virtuaalitalousmiehiä.

Henri Purje

JOS TALOUSKRIISISTÄ jotain myönteistä haluaa etsiä, niin ehkä se on lisännyt ihmisten ymmärrystä siitä, kuinka kapitalismi toimii, intialainen politiikantutkija **Ranabir Samaddar** pohtii.

Viimeksi kuluneen parin vuoden aikana epätasa-arvo on hänen mukaansa lisääntynyt ja vastakkainasettelut voimistuneet.

1990-luvulta asti muodissa ollut finanssisektorin ihailu, jälkimaterialistisen innovaatiotalouden ylistys tai ajatus kaikkia hyödyttävästä globalisoituneesta kansankapitalismista vakuuttaa yhä harvemman.

”[Kriisi] on romuttanut lopullisesti liberaalin illuusion siitä, että markkinoiden ja yhteiskuntien kehittämisen myötä pakottaminen ja valtasemien räikeä hyväksikäyttö olisivat hävinneet taloudesta”, Calcutta Research Group -tutkimusverkoston johtajana Kalkutassa toimiva Samaddar sanoo.

Hänen mukaansa kapitalismin peruslainalaisuudet ovat yhä pitkälti samoja kuin kaksisataa vuotta sitten ja ”pakottamiseen perustuva hallinnointi on pääomalle tyypillistä”.

Kun kilpailu rajallisista luonnonresursseista on viime aikoina koventunut, valtasuhteet ovat tulleet entistä näkyvämmiksi.

SAMADDAR NÄKEE nykyhetkessä samanlaisia kehityskulkuja kuin ne, joita Marx analysoi niin sanotun alkuperäisen kasautumisen käsitteen avulla.

Marxin mukaan kapitalistiksi tuleminen ehto oli, että sai haalittua jostain riittävää alkupääomaa.

Kapitalismin syntyvaiheen keinovalikoimaan

hän sisällytti muun muassa maiden pakkolunastamisen pienviljelijöiltä, Amerikan ja Kaakkois-Aasian jalometallien ja arvoesineiden ryöstämisen sekä ihmiskaupan.

Samaddarin mielestä monikansallisten elintarvikejättien, investointipankkien ja ulkomaisten valtionrahastojen kiihtyvä ryntäys kehitysmaiden maa-alueille ja Irakin sodan kaltaiset taloudellisesti strategisten alueiden miehitysopeaatiot ovat tämän toiminnan nykysovelluksia.

Yhden omaisuus kasvaa, kun toiselta otetaan pois.

”Joka puolella maailmaa pienviljelijät menettävät oikeuden maahansa. Usein tämä ei tapahdu heidän suostumuksellaan tai edes rahallista korvausta vastaan. Moni on häädetty voimakeinoin”, hän kuvailee.

Uuskolonialististen käytäntöjen seurauksena maan ja luonnonvarojen hinnat ovat nousseet voimakkaasti.

”Jos eläisimme virtuaalikapitalismissa, miksi aineellisten resurssien hinnat nousisivat?”

YHTEISKUNNALLISTEN, taloudellisten ja kulttuurillisten vastakkainasetteluiden voimistuminen on Samaddarin mukaan johtanut myös antihegemonistisen vastarinnan radikalisoitumiseen.

”Konfliktuaalinen politiikka yleistyy sitä mukaa kun alkukantaisemmat hyväksikäytön muodot yleistyvät. Politiikasta on tulossa enemmän sodan kaltaista, siinä on vahva ’me’ vastaan ’ne’ -henki. Sisällissodat tai niitä muistuttavat yhteiskunnalliset konfliktit yleistyvät jälleen.”

”Uudesta” vastarinnasta puhuessaan Samaddar niputtaa yhteen monenlaisia ryhmittymiä mao-

Mikael Kanerva

Politiikasta on tulossa enemmän sodan kaltaista, siinä on vahva ”me vastaan ne” -henki.

”Politiikka on sodan jatkamista toisin keinoin”, Ranabir Samaddar sanoo ja osoittaa samalla lukeneensa ranskalaisfilosofi Michel Foucault’ta.

laississeistä ja al-Qaidan tyyppisistä uskonnollispoliittisista verkostoista etelän ammattiyhdistysliikkeen militantimpaan siipeen.

Ryhmät ovat keskenään hyvinkin erilaisia, mutta ainakin yksi asia niitä yhdistää: ne eivät ole osa 1990-luvun lopulla syntynyttä globalisaatiokriittistä liikettä.

”Seattle-touhu ja puhe globaalista solidaarisuudesta oli alusta asti enemmän pohjoisen ilmiö”, Samaddar toteaa.

Hänen mielestään länsimaaisessa ”aktivismissa” on jääty liiaksikin kiinni Maailman sosiaalifoorumiin ja ajatukseen kansalaisjärjestöjen kyvystä saada aikaan yhteiskunnallisia muutoksia demokraattisin keinoin. Globaalia oikeudenmukaisuutta ajavat liikkeet ”haukkuvat mutta eivät pure”.

Ja koska juuri pureminen olisi professorin mielestä liikkeiden tehtävä, johtopäätöstä niiden nykytilasta ei tarvitse kauaa miettiä.

”Yhteiskunnalliset liikkeet ovat kuolleet.” ●

Vaihtoehtona kollektiivit

Thaimaalainen aktivisti Junya Lek Yimprasert rohkaisee vaatetyöntekijöitä ottamaan ohjat käsiinsä.

Lotta Staffans

THAIMAALAINEN Junya Lek Yimprasert on pitkän linjan työntekijöiden oikeuksia ajava aktivisti. Thaimaa kuuluu Aasian niin sanottuihin halvan työvoiman maihin, jossa monet länsimaalaiset yritykset teettävät tuotteitaan.

Suomessa toukokuussa vierailut Lek on Thai Labour Campaign -verkoston vetäjä ja on toiminut muun muassa kansainvälisessä Clean Clothes -kampanjassa, joka keskittyy vaateteollisuuden epäkohtiin ja niihin vaikuttamiseen.

”Emme halua pelkästään neuvotella isojen brändifirmojen kanssa niiden ehdoilla, vaan tuomme esille myös vaihtoehtoja nykyiselle järjestelmälle”, Lek sanoo.

Monet suuret vaatetehtaat ovat viime vuosina siirtyneet Bangkokin lähettäviltä syrjäseuduille, joissa niiden toimintaa on entistä vaikeampaa valvoa. Lek on ollut mukana tukemassa työntekijöitä, jotka ovat ottaneet tyhjiilleen jätetyt tehtaat uudelleen käyttöön.

”Päätöksenteko näissä tehtaissa on kollektiivis-

ta, ja johtotehtäviä hoidetaan kiertävällä mandaatilla. Tuotamme vaatteita ihmisiltä ihmisille, ilman turhia välikäsiä.”

Yksi tällainen kollektiivi on jo vuodesta 2002 toiminut Dignity Returns. Työntekijöille maksetaan 200 euroa kuukaudessa, joka kattaa sekä työntekijöiden että heidän perheidensä perustarpeet. Palkka on huomattavasti thaimaalaisen vaatetyöläisen keskiansiota parempi – kansallinen minimipalkka on vain 90 euroa kuussa. Lisäksi sunnuntait ovat vapaita.

Suurin osa kollektiivien vaatteista tehdään kotimaisille markkinoille, mutta Dignity Returns aikoo piakkoin lanseerata oman kansainvälisen brändinsä nimeltään No chain.

TOINEN KOLLEKTIIVI perustettiin viime syksynä, kun alusvaatejätti Triumph irtisanoi suuren osan työntekijöistään neuvottelematta asiasta paikallisen ammattiyhdistyksen kanssa. Tämä on Kansainvälisen työjärjestön ILO:n sääntöjen

”Tuotamme vaatteita ihmisiltä ihmisille, ilman turhia välikäsiä.”

ja OECD:n suuntaviivojen vastaista.

Triumph on aiemminkin saanut kyseenalaisia julkisuutta siitä, että yritys ei kunnioita työntekijöiden järjestäytymisoikeutta, vaan jopa aktiivisesti vaikeuttaa sen toteutumista.

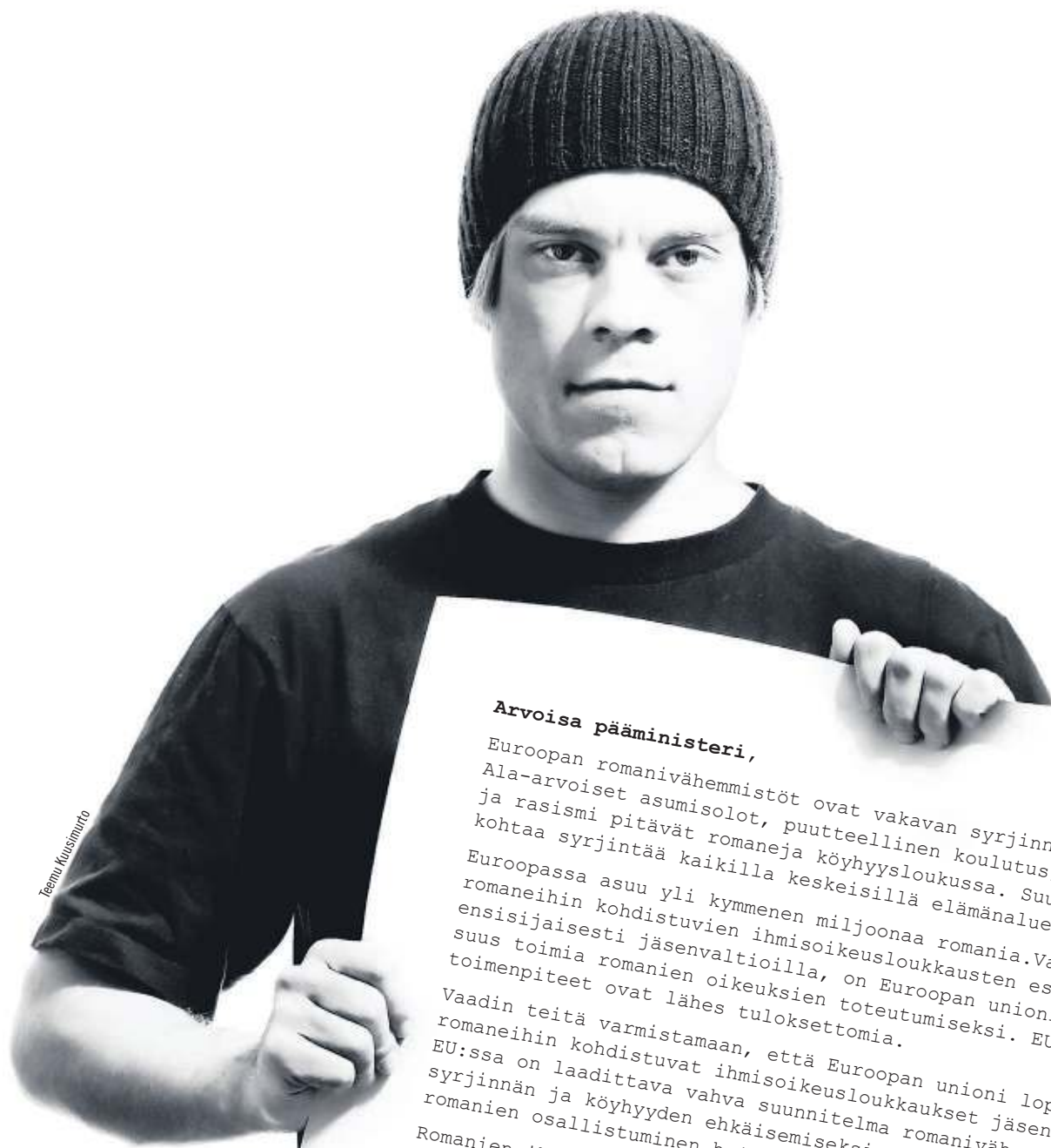
200 tehdastyöntekijää protestoi irtisanomisista ja hallituksen toimimattomuutta vastaan jatkamalla alusvaatteiden ompelua – työministeriön tiloissa. OECD aloitti alkuvuodesta työntekijöiden valituksen käsittelyn, mutta Triumph ei ole vielä suostunut istumaan työntekijöiden kanssa samaan neuvottelupöytään.

”Työntekijät tarvitsevat kannustusta. He tekevät usein vain pienen osan esimerkiksi paidasta, eivätkä he usko pystyvänsä itse tuottamaan vaatteita ja päättämään tehtaiden hoitamisesta. Kyse ei ole hyväntekeväisyydestä – työntekijöiden voimaannuttaminen ja heidän oikeuksien kunnioittaminen pitäisi olla kaiken tuotannon perustana.” ●

2000-LUVUN EUROOPPALAINEN IHMISOIKEUSONGELMA:

ROMANEJA KOHDELLAAN KUIN ROSKAA

Teemu Kuusimäki

Arvoisa pääministeri,

Euroopan romanivähemmistöt ovat vakavan syrjinnän kohteena. Ala-arvoiset asumisolot, puutteellinen koulutus, työttömyys ja rasismi pitävät romaneja köyhyysloukussa. Suuri osa romaneista kohtaa syrjintää kaikilla keskeisillä elämänalueilla.

Euroopassa asuu yli kymmenen miljoonaa romania. Vaikka vastuu romaneihin kohdistuvien ihmisoikeusloukkausten estämisestä on ensisijaisesti jäsenvaltioilla, on Euroopan unionilla velvollisuus toimia romanien oikeuksien toteutumiseksi. EU:n tähänastiset toimenpiteet ovat lähes tuloksettomia.

Vaadin teitä varmistamaan, että Euroopan unioni lopettaa romaneihin kohdistuvat ihmisoikeusloukkaukset jäsenmaissaan. EU:ssa on laadittava vahva suunnitelma romanivähemmistöjen syrjinnän ja köyhyyden ehkäisemiseksi ja varmistettava romanien osallistuminen heitä koskevaan päätöksentekoon.

Romanien ihmisoikeuksien edistäminen on otettava tavoitteeksi myös Suomen suhteissa Euroopan maiden kanssa. EU-maan pääministerinä teillä on mahdollisuus ja velvollisuus vaikuttaa siihen, että Euroopan unionin perustamissopimuksessa ja perusoikeuskirjassa taatut ihmisoikeudet toteutuvat tasa-arvoisesti kaikkien ihmisten kohdalla.

Helsingissä 18.5.2010
Joonas Saartamo

1 Allekirjoita vetoomus tekstiviestillä

Lähetä viesti: VETOAN ETUNIMI SUKUNIMI
PAIKKAKUNTA numeroon 173175. (esim:
VETOAN VILLE VETOAJA VANTAA). Viestin
hintaa on 0,25 e + oman operaattorin
tekstiviestimaksu.

Palvelu toimii DNA:n, Elisan, Go Mobilen, Kolum-
busken, Saunalahden, Soneran ja Tele Finlandin
liittymässä.

2 Anna kasvosi kampanjalle

Liity Amnestyn kuvavetoomukseen
romanien ihmisoikeuksien puolesta
kesä tapahtumissa. Katso tapahtumat
ja selaa valokuvat: www.amnesty.fi.

Kuvat ja allekirjoitukset luovutetaan
Suomen pääministerille syksyllä 2010.

Velkasovittelu – Islanti opettaa?

Muuttuvatko velkapelin säännöt, kun ongelmat koskevat etelän ohella myös pohjoista?

Teppo Eskelinen

FINANSSIKRIISI ON nostanut tapetille valtioiden ylivelkaantumisen. Julkisen talouden ongelmat rikkaissa maissa saattavat nyt johtaa toimiin, joiden ansiosta samoista ongelmista jo vuosikymmeniä kärsineet kehitysmaatkin saavat ongelmilleen huomiota.

Ennen kaikkea kysymys siitä, miten kohtuutomaan valtionvelkaan tulisi reagoida, on uudella tavalla ajankohtainen.

Siinä, että valtioilla on velkaa, ei ole mitään ihmeellistä. Velkaa on lähes jokaisella maalla, eikä ongelmana ole sen takaisinmaksu, vaan velkaantumistason pitäminen sopivana.

Valtionvelka voi kuitenkin muodostua ongelmaksi, jos sitä on liikaa bruttokansantuotteeseen tai oletettuun maksukykyyn nähden. Tällöin tilanne herkästi kriisiytyy: valtio saa lainaa enää vain hyvin korkealla prosentilla, minkä vuoksi velanhoidokustannukset kasvavat. Valtio joutuu ottamaan uutta velkaa velanmaksuun. Tämä voi johtaa ylivelkaantumiseen, mistä valtio ei selviä omin avuin.

Toisaalta huomattava osa valtioiden velasta on syntynyt kyseenalaisella tavalla. Esimerkeiksi käyvät entisten diktaattorien ottamat lainat tai kohtuuttomat vaatimukset ”sosialisoida” yksityisestä liiketoiminnasta syntyneitä tappioita.

KANSAINVÄLISEN JÄRJESTELMÄN ongelma on, että vaikka tiedetään epäoikeutettua velkaa ja velkakriisejä syntyvän jatkuvasti, niiden selvittelyyn ei ole olemassa mitään mekanismeja. Kehitysmaa-aktivistit ovat jo kauan esittäneet, että köyhimpien maiden ylivelkaantumisen ja epäoikeutetun velan selvittämiseen tarvittaisiin jokin riippumaton kansainvälinen taho.

Tämä taho voisi määritellä, mitä valtionvelan osia voidaan pitää epäoikeutettuna, niin ettei niitä kuuluisi periä, ja minkä verran valtion resursseja täytyy suojata velkojen vaatimuksilta, jotta kansalaisten perustarpeista voidaan huolehtia.

Poliittiset päättäjät eivät ole vielä tehneet mitään näiden vaatimusten toteuttamiseksi. Tilanne saattaa kuitenkin muuttua, kun ilmiö leviää rikkaisiin maihin.

ESIMERKIKSI ISLANTI on käytännössä selvitystilassa. Valtion velkataakka on niin raskas, että se taistelee talouspoliittisesta itsenäisyydestään. Mikäli Islanti joutuu maksamaan lyhentämättömänä Hollannin ja Ison-Britannian saatavat maassa toimineilta kaatuneilta pankeilta, maan taloutta ohjataan vastedes kansainvälisestä valuuttahastosta IMF:stä käsin.

Tämä on saanut jo esimerkiksi kapitalismin ilosanoman lähettilään *Financial Timesin* esittämään, että Islannin velka on ”sietämätöntä” ja että maan velkoja ei tulisi periä täysimääräisenä pois.

Käytännössä tämä merkitsisi jonkinlaisen velkasovittelujärjestelmän luomista Islannin tarpeisiin.

Jos tällaisiin toimenpiteisiin ryhdytään, on kysyttävä, miksi samaa järjestelmää ei käytettäisi köyhimpien kehitysmaiden tapauksessa. Näiden maiden tilanne poikkeaa rikkaasta ylivelkaantuneesta maasta vain sikäli, että köyhimpien maiden kansalaisille kyse on usein elämästä ja kuolemasta.

Tällä hetkellä pelätään joidenkin Välimeren maiden kokevan saman kohtalon kuin Islanti.

Kehitysmaa-aktivistit ovat jo kauan esittäneet, että köyhimpien maiden ylivelkaantumisen ja epäoikeutetun velan selvittämiseen tarvittaisiin jokin riippumaton kansainvälinen taho.

Kreikkaa suuremman maan ajautuminen maksukyvyttömyyteen tekisi velkasovittelusta täysin välttämätöntä. Sovittelu olisi kuitenkin hyvin työlästä ilman riippumatonta tahoa, jolla olisi valta päättää velkojen mitätöinneistä ja maksujärjestyksestä.

Velkasovittelu loisi myös mahdollisuuksia vaakaampien järjestelmien ylläpitämiseen tulevaisuudessa.

On syytä muistaa, että nykyiset julkisen talouden vaikeudet eivät johdu pohjimmiltaan julkisen vaan yksityisen velan vaarallisen korkeasta tasosta. Koska valtiot kuitenkin toimivat esimerkiksi pankkien viimekätisinä takaajina, niiden niskaan kaatuu kriisin hetkellä hyvin paljon vastattavaa.

Ennen kaikkea uusi tapa suhtautua julkiseen velkaan loisi myönteisiä kannustimia yksityiselle sektorille, kun yleiseen tietoon tulisi, että holtiton tai poliittisesti kyseenalainen lainaaminen voi johtaa myös aitoihin tappioihin. ●

Voiko kuluttamalla vaikuttaa?

Katoaako kaikki työ Kiinaan?

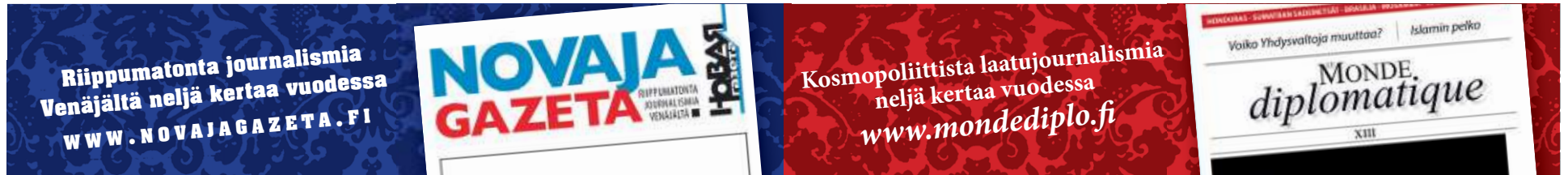
Miksi veroja kannattaa maksaa?

maailmantalous.net

Onko eläkkeesi turvassa?

Uhkaako globaali talous demokratiaa?

Unoaako kasvu ympäristön?

Kolmas maailma on täällä

Lukutaito ja koulutus ovat tehokkain tie tasa-arvoon ja kehitykseen. Jos kuulut maailman onnekkaisiin lukutaitoihin, pystyt myös ottamaan asioista selvää ja vaikuttamaan. Muutos syntyy tietoisuudesta – me kerromme asioista, joista valtamedia vaikenee.

MAAILMAN KUVALEHTI
LUKUTAITOISILLE

VOIMA

fifi.voima.fi

Tue kriittistä journalismia ja tilaa lehti kotisi, töihin tai vaikka kaverille lahjaksi. Nyt saat tilaajalahjana Diplon YMPÄRISTÖATLAKSEN tai uusimmat DIPLO- ja NOVAJA GAZETA -pokkarit!

Voima ilmestyy 10 kertaa vuodessa ja sen vuosikerran hinta on kestotilauksena 39 euroa.

Laita tilaus osoitteeseen tilaukset@voima.fi. Kerro viestissä HIEKANJYVÄT-tarjouksesta ja mainitse haluatko uuden tilaajan lahjaksi Ympäristöatlaksen vai pokkarit!

VOIMA-LEHDELLÄ ON JO LIKI 100 000 LUKIJAA!

MUISTA MYÖS PARAS YSTÄVÄSI NETISSÄ: WWW.FIFI.VOIMA.FI

Vaihtoehtoja on.

Frédéric Lordon
RAHAMYLLYT KURIIN

Toimiva ohjelma finanssikriiseistä eroon pääsemiseksi. Suitset ylipaisuneelle rahoituslalle. Frédéric Lordon on kansainvälisesti tunnettu talouden tutkija ja *Le Monde diplomatique* -lehden taloustoimittaja. **13 € ovh 15 €**

INTO-PAMFLETIT MYÖS E-KIRJOINA

Outi Hakkarainen & Mira Käkönen (toim.) KENEN ILMASTO? 13 € ovh 15 €	Diana Denham & C.A.S.A. Collective (toim.) TAVALLISTEN IHMISTEN KAPINA 13 € ovh 15 €	Liisa Liimatainen IRAN – VIHREÄN LIIKKEEN DIGITAALINEN VALLANKUMOUS E-kirja 8 €	Toven Selin & Kristiina Vainio (toim.) VAALEILLA HARVAINVALTAAN – DEMOKRATIAN TILA AASIASSA 23 € ovh 26 €
---	---	--	--

into Tilaa nyt myynti@intokustannus.fi tai käy kirjakaupassa. www.intokustannus.fi

”Voisitteko jäädyttää kuninkaamme varat?”

Swazimaa on maailman viimeinen absoluuttinen monarkia. Oppositio on lailla kielletty ja ammattiliitot luokitellaan terroristijärjestöiksi.

Anna Berghäll

ON VARMAAN MONTAKIN asiaa, jotka 27 vuotta Swazimaan oppositioliikkeessä mukana ollut **Quinton Dlamini** kokee epäoikeudenmukaisiksi. Yksi asia häntä kuitenkin askarruttaa ylitse muiden.

Miksi EU ja Yhdysvallat asettavat ankaria sanktioita Zimbabwele ja matkustuskieltoja presidentti **Robert Mugabelle**, vaikka Zimbabwe on tavallaan demokratia, vaaleja järjestetään ja ay-toiminta on sallittua?

Samaan aikaan Swazimaan kuningas **Mswati III** saa vapaasti tehdä mitä haluaa – ja juuri niin hän tekee.

Mswati III on edesmenneen kuningas **Sobhuza** poika. Sobhuza kumosi perustuslain vuonna 1973, ja siitä lähtien kuningas on ollut itsevaltainen ja kaiken lain yläpuolella. Kuninkaan valta vaarallisuus on lailla vapautettu veroista, eikä häntä voida syyttää oikeudessa mistään.

SWAZIMAASSA POLIITTISET puolueet on kielletty, ja vaaleissa ehdokkaat kisaavat omana itsenään. Kuningas nimittää suoraan osan edustajista, samoin kuin esimerkiksi kaikki tuomarit.

Oppositiota ei lain mukaan saa olla olemassa. Sellainen kuitenkin on, ja ammattiliitot ovat sen selkäranka. Ammattiliitot määriteltiin kaksi vuotta sitten voimaan tulleen terrorismilain nojalla terroristijärjestöiksi.

Dlamini luettelee syitä, joiden vuoksi hän ja muut ay-aktiivit edelleen jatkuvasti kokoontuvat ja järjestävät marsseja, vaikka niiden taattu lopputulos on pidätetyksi tai hakatuksi tuleminen:

”Lähes 70 prosenttia swazimaalaisista joutuu tulemaan toimeen alle dollarilla päivässä. Yksi seitsemästä lapsesta kuolee nälkään tai lääkkeiden puutteeseen ennen viidettä ikävuottaan. Eliniänodote on 33 vuotta miehillä ja 34 vuotta naisilla. Hiv-positiivisia on koko väestöstä ainakin joka kolmas mutta seksuaalisesti aktiivisesta väestöstä jopa 80 prosenttia, riippuen hieman asuinpaikasta.”

YK:N KEHITYSJÄRJESTÖ UNDP arvioi vuonna 2008, että jos Swazimaan kaikki varallisuus jaettaisiin kansalaisille, jokainen saisi 100 000 Yhdysvaltain dollaria. Nyt varoja käyttää lähinnä kuningasperhe laajoine lähipiireineen. Kuningas omistaa muun muassa kaiken maan ja luonnonvarat. Lisäksi hänellä on tuottoisia liiketoimintoja ja sijoituksia Euroopassa, Lähi-idässä ja Aasiassa.

Swazimaan viennistä 12 prosenttia suuntautuu Euroopan unioniin. Lähinnä konteissa on

sokeria ja puuta. EU puolestaan myy Swazimahan moottoriajoneuvoja, koneita, elintarvikkeita, kemikaaleja ja öljynjalostusteollisuuden tuotteita. EU:n osuus Swazimaan tuonnista on noin viisi prosenttia.

Swazimaan oppositiosta on joskus kuulunut sellaisiakin ääniä, että koko maa pitäisi laittaa kauppaboikottiin. Dlamini näkee asian toisin.

”Hyvin suuri osa kuninkaan käytössä olevista rahoista on itse asiassa kansainvälistä apua. Jos swazit köyhtyvät entisestään, kansainvälistä apua on lisättävä, jolloin kuningas taas rikkautuu. Tehokkainta olisi kohdistaa toimet suoraan kuninkaan liiketoimintaan.”

”EU voisi tehdä Mswatille saman kuin Zimbabwe presidentille Mugabelle eli jäädyttää presidentin ja hallituksen varat eurooppalaisissa pankeissa. Matkustuskielto lopettaisi kuninkaan ökyostosmatkat Eurooppaan.”

TERVEYSMINISTERIÖN erityisasiantuntijana työskentelevä Dlamini uskoo, että maahan painetussa yhteiskunnassa kytee kaikesta huolimatta kapinamieli. Kun yhä useampi swazi lähtee maanpakoon, tietoisuus maan oloista leviää ulkomaille. Muun muassa Yhdysvaltain ulkoministeri **Hillary Clinton** on ilmaissut huolensa Swazimaan tilanteesta.

Clintonin lausuntoa jopa referoitiin Swazimaan ainoassa riippumattomassa sanomalehdessä *The Timesissa*, mutta myös *Timesin* päätoimittajan on oltava hyvin varovainen. Swazimaassa on voimassa 33 median vastaista lakia, ja kriittisiksi tulkittavien lausuntojen tulee aina olla sitaatteja maan ulkopuolelta.

”Valtion ristiretki imagon parantamiseksi on

Vappujuhlassa Helsingissä puhunut Quinton Dlamini arvosti sitä, ettei poliisi tullut pamputtamaan.

tiedotusvälineissä jo alkanut, joten muutos on tulossa”, Dlamini sanoo. Hän ei kuitenkaan usko, että kansan enemmistö nousisi ikinä kuningasta vastaan.

”Kuningas on taitava kääntämään kielteisen huomion pois itsestään tarjoamalla esimerkiksi ilmaista ruokaa kerran vuodessa.”

Dlamini ei pidäkään monarkian lakkauttamista realistisimpana vaihtoehtona. Jos hän ehdottaisi moista, oppositiolla ei olisi toivoa saada mitään kannatusta.

”Olkoon Swazimaassa vain monarkia, kunhan se on perustuslaillinen.” ●

Clintonin lausuntoa jopa referoitiin Swazimaan ainoassa riippumattomassa sanomalehdessä *The Timesissa*, mutta myös *Timesin* päätoimittajan on oltava hyvin varovainen. Swazimaassa on voimassa 33 median vastaista lakia, ja kriittisiksi tulkittavien lausuntojen tulee aina olla sitaatteja maan ulkopuolelta.

TUNNUSTAN

*Viikonvaihteen henkinen
ja älyllinen piristysruiske
- Kaleni*

OSALLISTU VIIKKOLEHDEN HAASTEKAMPANJAAN!

Kevät on uudistuneen klassikon, Viikkolehden haastekampanja-aika. Tunnusta sinäkin, kuten monet muut ja tilaa vasemmistolehdistön lippulaiva Viikkolehti itsellesi, kaverillesi tai työpaikan porukalle nyt tarjoushintaan: 27 €/3kk tai kestopilauksena 99 €/12 kk (uuden tilaajan etu).

TILAUKSET MAKSUTTOMASTI P. 0800 97006, NETISTÄ: WWW.KANSANUUTISET.FI/TILAA
TAI SÄHKÖPOSTILLA: TILAUKSET@KANSANUUTISET.FI. KAMPANJAHINNAT VOIMASSA 31.5.2010 SAAKKA.

Kansan Uutiset

Viikkolehti

Vasemmistolehtien klassikko – eturivissä vuodesta 1956